

Міністерство освіти і науки України
Національний університет «Києво-Могилянська академія»
Факультет гуманітарних наук
Кафедра культурології

Кваліфікаційна робота
освітній ступінь – бакалавр

на тему: **«НОВІ МОЖЛИВОСТІ ТЕХНОЛОГІЇ NFT У ПРОСТОРИ
СУЧАСНОГО ХУДОЖНЬОГО РИНКУ»**

Виконала: студентка 4-го року навчання,
спеціальності 034 «Культурологія»
Компанієць Марія Олегівна

Наукова керівниця: Тимчук Надія Валеріївна
кандидатка культурології, старша викладачка
кафедри культурології НаУКМА

Рецензент: Баршинова Оксана Германівна,
заступниця генеральної директорки з
виставково-експозиційної роботи
Національного художнього музею України
(НХМУ)

Київ — 2023

ЗМІСТ

ВСТУП.....	3
РОЗДІЛ I. ФОРМУВАННЯ МИСТЕЦТВА NFT ТА ПРОБЛЕМАТИКА ЙОГО ЕСТЕТИКИ	7
I.1. Нове мистецтво з NFT-технологією та його функціонування.....	7
I.2 Питання естетичного в творах NFT-мистецтва.....	12
Висновки до розділу I	19
РОЗДІЛ II. NFT ЯК МИСТЕЦЬКИЙ ПРОДУКТ НА АРТ-РИНКУ	22
II.1. Вплив та переваги NFT-мистецтва в арт-сфері.....	22
II.2. Цінність NFT в економічному обігу арт-ринку та його адаптація.....	26
Висновки до розділу II	32
РОЗДІЛ III. ДОСВІД ВЗАЄМОДІЇ ІНСТИТУЦІЙ З ТВОРАМИ NFT- МИСТЕЦТВА	34
III.1. Міжнародний досвід просування мистецтва з NFT-технологією.....	34
III.2. Досвід українських інституцій використання NFT технологій та «нового» мистецтва	41
Висновки до розділу III.....	49
ВИСНОВКИ	53
БІБЛІОГРАФІЯ.....	58
ДЖЕРЕЛА	61
ДОДАТКИ	65

ВСТУП

В сучасному світі, де наука розвивається з неймовірною швидкістю, нові технології змушують нас адаптуватись під зміни та нові способи життя. Не є виключення і світ мистецтва, що стрімко змінює напрямок розвитку залежно від різних подій та змін у світі, тож і нові технології вплинули на революційні видозміни в арт-сфері. Кардинальних змін внесла поява NFT-технологія, що своїм блокчейн форматом утворило новий вид – NFT-мистецтво, яке протягом останніх років активно впроваджується у використання митцями та діяльність арт-інституцій.

Особливої сили дії змін зазнав арт-ринок, що був змушений рішучо і швидко адаптуватись під нові тенденції та практики, що принесла блокчейн-технологія. Питання естетики, ціноутворення й цінність, правовий аспект щодо нових арт-об'єктів тощо – це аспекти, що критично постали перед представниками мистецького світу, адже нові технології надають нам нові можливості, тим самим вимагаючи рішень нових проблем. Найкраще це аналізувати безпосередньо на прикладах різних досвідів, що уже внесли свій досвід та його цінність щодо різних елементів цих питань, на основі яких варто досліджувати результат та висновки.

Спираючись на вищезазначений матеріал, *актуальність роботи* полягає у дослідженні «нового» мистецтва, що використовує NFT-технологію, що своєю чергою радикально впроваджує власні особливості у формування мистецького світу та зміни арт-ринку. Важливо розуміти тенденції розвитку NFT-мистецтва та його головні особливості, які адаптують наше сприйняття мистецьких творів, їх естетику та цінність, а також функціонування нових ринкових відносин та їх пристосування в наше життя.

Ступінь наукової розробки. Робота спирається на ряд текстів, що стосуються безпосереднього дослідження тем цифрового мистецтва, естетики, розвитку арт-ринку та дотичних до цих тем робіт. Дослідження розвитку та становлення «нового мистецтва» та NFT-технології ми розглядаємо на основі текстів таких дослідників, як Джонсон Крістіан Поль, групи дослідників - Маттєє Надіні, Лаура Алессандретті, Флавіо Ді Джачінто, Мауро Мартіно, Лука Марія Айєлло та Андреа Барончеллі, також Цинь Ван, Елісон Квіріон, Майкл Раш, Вальтер Беньямін, Шон Кьюбітт, Синтія Фріланд, Марта Вудмансі, дослідники Алекс Есторік, Кайл Уотерс і Хлоя Даймонд, Річард Карпена, Лаура Коппеллі та Тетяна Міронова. Тему NFT-мистецтва як мистецького продукту з особливостями впливу на арт-ринок було досліджено на роботах Шую Ван, Гамільтон А., Себастьяна Смі, Роджера Фрая, Шейли Бстех, Апарни Самудра та дослідників Ганни Гаряєви, Єлизавета Приходько, Куценко С. та Наталії Булавіни.

Об'єктом дослідження є мистецтво, створене за допомогою технології NFT, як новий спосіб створення нових та перетворення існуючих творів мистецтва у просторі художнього ринку.

Предметом дослідження є нові можливості та трансформація сучасного художнього ринку під впливом NFT-технології у творах «нового» мистецтва.

Мета дослідження полягає у аналізі нових тенденцій та змін у сучасному художньому ринку, на прикладі різноманітних інституцій, проєктів тощо, завдяки швидкому розвитку та використанню нових технологій, зокрема NFT-технології, у творах сучасних митців та творах мистецтва, що були створені раніше у фізичному форматі.

Для досягнення поставленої мети необхідно виконати наступні завдання:

– проаналізувати розвиток нових технологій та їх вплив на формування цифрового мистецтва, зокрема використання блокчейн технології;

- дослідити питання естетики у формуванні дискурсу «нового» мистецтва;
- встановити основні тенденції впливу мистецтва NFT та її переваги в арт-сфері;
- проаналізувати цінність NFT-технології в економічній парадигмі арт-ринку та його адаптації до змін;
- дослідити міжнародний досвід різноманітних інституцій у використанні NFT-мистецтва;
- з'ясувати та дослідити ситуацію з поширенням та розвитком мистецтва з використанням NFT-технології в українському арт-просторі.

Методи. У роботі було використано аналітичний метод (розбір теорій та підходів до поняття «нового» цифрового мистецтва та його естетики); метод теоретичного узагальнення (підсумовування ключових для роботи теоретичних ідей); компаративний метод (порівняння різних досвідів та прикладів розвитку й застосування NFT-технології у мистецьких проєктах); системний метод (дослідження тенденцій та особливостей нових технологій, що вплинули на формування NFT-мистецтва), синтез (у поєднанні підходів та практик застосування технології NFT у творах мистецтва, інституціях та функціонуванні арт-ринку).

Наукова новизна роботи полягає в комплексному дослідженні створення та формування нової технології – NFT, що вплинула на появу «нового» мистецтва. Таким чином, постала необхідність аналізу впливу й трансформації нового арт-ринку, що адаптувався під особливості NFT-мистецтва, яке має нові характерні якості та тенденції змін. Також важливим виникає вивчення існуючих прикладів застосування нової технології у проєктах митців як авторів «нового» мистецтва, функціонуванні мистецьких інституцій та інших організацій, як на світовому, так і українському арт-ринку.

Структура роботи. Робота складається зі вступу, трьох розділів та висновків. Перший розділ присвячений дослідженню питання діджиталізації мистецтва та утворення його цифрового виду. У першому підрозділі ми розглядаємо шлях становлення NFT-технології у мистецтві та його особливості функціонування. Другий підрозділ розкриває питання естетичного у діджитал мистецтві, що формується завдяки новим технологіям. Другий розділ розповідає про цінності NFT-мистецтва та його вплив на арт-ринок. У першому підрозділі проаналізовано особливості та унікальні критерії NFT-мистецтва, що вплинули на формування нового адаптованого арт-простору. У другому підрозділі досліджено шлях демократизації арт-ринку та характерні зміни завдяки новим технологіям. Третій розділ присвячено опису та аналізу застосування NFT-технології у роботах митців та його використання в інституціях та проєктах, що проведено на конкретних прикладах світового та українського рівнів.

РОЗДІЛ І. ФОРМУВАННЯ МИСТЕЦТВА NFT ТА ПРОБЛЕМАТИКА ЙОГО ЕСТЕТИКИ

I.1. Нове мистецтво з NFT-технологією та його функціонування.

Як відомо, особливим місцем в історії мистецтва є період, коли воно почало динамічне поєднання з технологією. У своїй роботі «Твір мистецтва та історичне майбутнє» американський вчений, арт-критик та філософ Артур Данто вказує, що процеси між технічним прогресом та розвитком мистецтва, що також призвело до оновлення арт-практик, відбувались паралельно один одному, що і спричинило утворення особливого, безпосереднього зв'язку між ними¹.

Наш світ невгамовно рухається вперед у розвитку комп'ютерних технологій та метасвітів, що не може оминати й інші сфери людського життя, як мистецтво та арт-ринок. Одним з найважливіших змін у сфері мистецтва стала його діджиталізація завдяки глобалізації, що утворила новий спектр розвитку в історії як цифрове мистецтво. За допомогою трансдисциплінарних методів на перетині мистецтва, науки та технологій, цифрове мистецтво поєднує художню творчість з інноваційними дослідженнями та технологічним розвитком і, таким чином, з'єднує історію мистецтва з цифровими методами та сучасними соціокультурними явищами².

За визначенням професорки медіа-досліджень в університеті The New School та головної кураторки дизайн-центру Шейли К. Джонсон Крістіан Поль, «цифрове мистецтво — це будь-яка мистецька робота чи практика, яка

¹ Міронова, Т. (2020). Понятійно-категоріальна система сучасного українського мистецтва в новій естетичній парадигмі XXI століття. *Збірник наукових праць СУЧАСНЕ МИСТЕЦТВО*, (16), с. 180.

² Grau, Oliver; Hoth, Janina; Wandl-Vogt, Eveline: Introduction. In: Oliver Grau, Janina Hoth, Eveline Wandl-Vogt (Hg.): *Digital Art through the Looking Glass. New strategies for archiving, collecting and preserving in digital humanities*. Krems a.d. Donau: Edition Donau-Universität 2019, P. 9–23

використовує цифрові технології як частину творчого чи презентаційного процесу, або, точніше, як обчислювальне мистецтво, яке використовує та взаємодіє з цифровими медіа»³. Воно стосується мистецтва, створеного за допомогою програмного забезпечення, комп'ютерів чи інших електронних пристроїв – все, що створене на цифрових носіях, наприклад анімація, фотографії, ілюстрації, відео, цифрові картини тощо, можна класифікувати як цифрове мистецтво.

Вперше термін «digital art» було вжито на початку 1980-х років, коли комп'ютерні інженери розробили програму малювання, яку уже використав піонер цифрового мистецтва художник Гарольд Коен (Harold Cohen) у своїй творчості. Феноменом його мистецтва стала AARON - роботизована машина, призначена для створення великих малюнків на аркушах паперу, покладених на підлогу. Починаючи з 1990-х років, коли нові, більш вдосконалені цифрові технології дійшли до мистецтва, митці мали змогу експериментувати із відзнятими матеріалами на відеокамері, що завантажувались на комп'ютери, на яких проводились маніпуляції із зображенням⁴. Це дало повну свободу прояву творчої свободи для митців будь-якого виду та форми мистецтва.

Порівнюючи цифрове мистецтво зі звичними традиційними його формами, ми можемо помітити, що «нове» мистецтво має ширший та більш різноманітний потенціал для зображення й візуалізації цифрової культури. Саме завдяки цим цифровим технологіям, митці досліджують оцифровану культуру, і таким чином мають змогу досліджувати і опосередковувати технічний вплив на соціокультурний розвиток нашого глобалізованого суспільства⁵. І саме в цьому

³ Paul, C. "Introduction From Digital to Post-Digital—Evolutions of an Art Form". In Paul, Christiane (ed.). *A Companion to Digital Art*. Malden, MA: Wiley. 2016. P. 1–2. [ISBN 978-1-118-47520-1](https://doi.org/10.1002/9781118475201).

⁴ Digital art | Tate. *Tate*. URL: <https://www.tate.org.uk/art/art-terms/d/digital-art> (date of access: 26.07.2022).

⁵ Paul, C. "A Changing Aesthetics, or: How To Define and Reflect on Digital Aesthetics. An Interview with Christiane Paul". In A. Dekker (ed.) *Speculative Scenarios*, Eindhoven: Baltan Laboratories, 2013. P. 16-24.

полі мистецтва, завдяки використанню NFT-технології, ми можемо говорити про новий етап «нового» мистецтва.

Що ж таке NFT? Невзаємозамінний токен (NFT) – це унікальний цифровий актив, що представляє такі об’єкти, як предмети цифрових візуальних мистецтв (зображення, відео, анімовані GIF-файли, текст та аудіо); «це одиниця даних, що зберігається в блокчейні, яка засвідчує, що цифровий актив є унікальним і тому не взаємозамінним, пропонуючи при цьому унікальний цифровий сертифікат власності на NFT»⁶. Також NFT можна пояснити як особливий тип криптовалюти, отриманий завдяки використанню смарт-контрактів, наприклад, Ethereum⁷.

Великого розголосу ця технологія у світі мистецтва отримала після новини 16 лютого 2021 року, коли аукціонний дім Christie's продав найдорожчу роботу цифрового мистецтва NFT "*Everydays: Перші 5000 днів*", створену цифровим художником Майком Вінкельманом (відомим під псевдонімом Beeple) за \$69 346 250, що вивело митця в трійку найдорожчих художників, які живуть у наш час⁸. Ця робота містить у собі 5000 зображень, створених митцем протягом 13 років, що об’єднані у файл 10 МБ. Хоча, глобально історія NFT у мистецькому просторі почалася ще в 2014 році, коли творець Кевін МакКой (Kevin McCoy) спроектував токен «Quantum» задовго до того, як з’явився ринок криптомистецтв. Цей токен митця – це піксельне зображення восьмикутника, яке було продано на аукціоні Sotheby's за більш ніж \$1400000⁹. Проте, аспекту модного в цифровому мистецтві неважкозамінні токени перебрали на себе, починаючи з 2017 року, коли було створено й випущено перші NFT CryptoKitties (Додаток 1), що складає колекцію

⁶ Nadini, M., Alessandretti, L., Di Giacinto, F. *et al.* Mapping the NFT revolution: market trends, trade networks, and visual features. *Sci Rep* **11**, 20902 (2021). <https://doi.org/10.1038/s41598-021-00053-8>

⁷ Wang, Qin *et al.* Non-Fungible Token (NFT): Overview, Evaluation, Opportunities and Challenges. *ArXiv* abs/2105.07447 (2021): n. pag.

⁸ Beeple (b. 1981). *Christies.com*. URL: <https://onlineonly.christies.com/s/beeple-first-5000-days/beeple-b-1981-1/112924> (date of access: 10.05.2023).

⁹ "Quantum" Kevin McCoy. *Sotheby's.com*. URL: <https://www.sothebys.com/en/buy/auction/2021/natively-digital-a-curved-nft-sale-2/quantum> (date of access: 13.05.2023).

художніх зображень віртуальних котів, які використовуються у грі на Ethereum, де користувачі-гравці мають змогу купувати, збирати, розводити та продавати їх. Особливо популярним це мистецтво стало тоді, коли окреслили спосіб підтвердження права власності на цифрове мистецтва. Це є важливим і, по суті, ключовим аспектом особливості NFT, що фокусується у особливості блокчейн технології.

Якщо детальніше розібрати особливість використання NFT-технології саме для мистецьких творів, то можна виділити певні головні аспекти та питання, що роблять цю функцію унікальною та корисною.

Перш за все, це продукування NFT-мистецтва за допомогою блокчейну. Блокчейн – це база даних, що є спільною для використання і реплікації багатьма сторонами, і може бути оновлена лише за допомогою заздалегідь встановлених правил. Дана форма є унікальною, адже при карбуванні твору цифрового мистецтва, у блокчейні створюється надійний запис, що ідентифікує творця, назву та дату створення твору, авторське право та право власності покупця, а також будь-які дії/транзакції щодо права власності. Утворення таких метаданих об'єкта дає можливість позбавитись від намагань навмисної підробки чи махінацій, адже будь-яке невірне втручання в хеш¹⁰ змінює блок, що, своєю чергою, робить всі існуючі посилання після недійсними, сигналізуючи, що щось було змінено¹¹.

Тож, блокчейн постає як форма збереження метаданих. Це покращує атрибуцію оцифрованих та новостворених цифрових об'єктів, що є вразливі до незаконного використання та/чи копіювання, шляхом створення незамінного, надійного титулу. Це чудова можливість для музеїв та галерей, адже використання даної технології спрощує процедуру запису походження та

¹⁰ Хеш-функція - це універсальний односторонній криптографічний алгоритм, який відображає вхідні дані будь-якого розміру в унікальний вихід з фіксованою довжиною бітів, результат якого є унікальний ідентифікатор.

¹¹ Quirion A. What Is an NFT and Why Should Archivists Pay Attention?. *Archeota*. 2021. Vol. 7, no. 1. P. 11.

додавання нових ланцюжків у блоці, коли відбувається певна транзакція, або відстеження предметів, що були передані у тимчасове використання. Також блокчейн дає установі статистику щодо використання та/чи тиражування цифрових творів мистецтва¹².

Проте, блокчейн містить в собі й певні обмеження та ризики. У своїй особливості блокчейн може лише підтвердити інформацію про незмінність запису, проте не має можливості перевірити цілісність або автентичність даних у генетичному блоці блокчейну. Таким чином, ця технологія робить його корисним тільки для статистичних метаданих й неактуальною для описових метаданих, які можуть змінюватися з часом для відображення оновлених предметних термінів або з неточною, неправильною інформацією всередині себе.

Одним з найбільших ризиків блокчейну є саме довгострокова невизначеність. Запорукою надійності блокчейну як сховища є участь достатньої кількості користувачів або вузлів, адже при занадто малій участі певні вузли можуть спотворювати інформації, зробивши її неправдивою, та надати її, замість правильної. А також існує застереження щодо історичних даних, що криптографічні системи працюють близько двадцяти років, перш ніж їх зламують, тож установам та інституціям потрібно детальніше продумати план збереження цифрових записів і мати обов'язкову стратегію міграції¹³.

Отож, блокчейн технологія була побудована за чотирма головними принципами, а саме: постійність, децентралізація, можливість перевірки та анонімність. Тому основними перевагами використання цієї технології є прозорість, анонімність, постійність, швидкість транзакції та безпека¹⁴. Важливо також зауважити, що в сфері цифрового мистецтва NFT-технологія вибудувала

¹² Quirion A. What Is an NFT and Why Should Archivists Pay Attention?. *Archeota*. 2021. Vol. 7, no. 1. P. 12-13.

¹³ *Ibid*, p. 12.

¹⁴ Wang, Qin et al. "Non-Fungible Token (NFT): Overview, Evaluation, Opportunities and Challenges." *ArXiv abs/2105.07447* (2021): n. pag.

собі особливий шлях розвитку – крипто мистецтво (crypto art) або мистецтво, твори якого сертифіковані за допомогою незамінних токенів (NFT). Це спричинено особливістю формування мистецтва з використанням блокчейн технології. Проте розглядати це мистецтво ми можемо в загальному сфері цифрового мистецтва, адже естетичні та інші елементи є подібними у цьому полі дослідження.

I.2 Питання естетичного в творах NFT-мистецтва

Поняття «естетичного» у своєму значенні зазнає все більшого навантаження, починаючи із часу свого поширення Європою у XVIII столітті й до сьогодення. Мислителі вісімнадцятого століття створили логічний зв'язок між естетикою та мистецтвом, яке постає як «об'єкт незацікавленого споглядання та джерело своєрідної інтелектуальної насолоди»¹⁵. Американська дослідниця та професорка університету Кейс Вестерн Резерв Марта Вудмансі припускає, що до того часу мистецтво вважалось достеменно технічним, інструменталістичним, а на його зміну прийшов період, коли його почали сприймати саме з естетичної точки зору¹⁶.

За сучасним французьким філософом Аленом Бадью, історія естетики поділяється на класичну естетику, тобто ту, що описує реалізацію й прагнення до ідеалу краси у творах мистецтва, та романтичну, що приймає історичну природу краси й намагається імплементувати у майбутньому. Проте постає питання, чи можемо ми сприймати естетичне як *par excellence*, досвід теперішнього, якщо приймаємо думку про те, що естетичне описує момент, коли

¹⁵ Woodmansee M. The Author, Art, And The Market: Rereading The History Of Aesthetics. NY: Columbia University Press, 1994. P. xiv.

¹⁶ Ibid, p. xv.

об'єкти і почуття вступають у контакт, породжуючи форми, відчуття?¹⁷ Розглядаючи питання естетичного в цифровому мистецтві, ми, певним чином, зіштовхуємось із проблемою теперішнього, що для естета не є чистим, адже досвід часу для нього існує в опосередкованій формі, оскільки взаємодія з творами мистецтва є тимчасовою.

Важливими елементами естетичної медіації, як і будь-якої іншої, є парні складові моменти: матерія та енергія, простір та час, форма та ентропія, і кожна друга складова передбачає певну тривалість. Тому, як наслідок, постає також питанням щодо якості саме цифрової тривалості, яка відрізняє її від інших форм медіації, що є складовою частиною естетичного¹⁸.

Поява цифрового мистецтва знаменує початок нової ери, в якій традиційні мистецькі поняття, наприклад, ті, що були запропоновані художником Марселем Дюшаном, та критерії оцінки більше не працюють. Це мистецтво не надає розуміння і сприйняття фізичної матеріальності, тому проблема «об'єктного статусу» здається доволі застарілою. Роботи «нового» мистецтва не є прив'язані до конкретного часу, простору чи образу, саме тому вони і стали частиною мистецтва. Інтерактивність даного мистецтва і його творчі проекти, які забезпечують ефект присутності, диктують нам новий дискурс¹⁹.

Цифрові технології мають властивість матеріалізуватись у багатьох форматах, а формат цифрового зображення зазвичай постає як унікальна реалізація коду, що лежить в його основі. Проте цифрове зображення не є тотожним самому собі, адже є одночасно і зображенням, що ми можемо побачити за допомогою використання платформ та дисплеїв техніки, так і чистим кодом, в якому формується виконання зображення та всі його властивості. Цю тезу можна прослідкувати у думці Бориса Гройса, де він зазначає, що

¹⁷ Paul C. Companion to Digital Art. Wiley & Sons, Limited, John, 2016. P. 265.

¹⁸ Paul C. Companion to Digital Art. Wiley & Sons, Limited, John, 2016. P. 265-266.

¹⁹ Раш М. Новые медиа в искусстве. Москва : Ад Маргинем Пресс, 2018. С. 241.

«оцифрування, тобто написання образу, допомагає образу стати відтворюваним, вільно циркулювати, поширювати себе [...] Але водночас оцифрований образ ще більше заражається неідентичністю [...], необхідністю представити образ як несхожий на себе самого»²⁰.

За словами німецького інтелектуала та філософа Вальтера Беньяміна (1892-1940), «мистецький твір завжди був відтворюваним»²¹. Проте з моменту технічної репродукції, коли вона досягла тієї стадії, що зробила сукупність творів мистецтва своїм об'єктом, це змінило їхній вплив на спосіб мистецької технології виробництва та відтворювання. Нове мистецтво завжди піддавалось критиці та обуренню з боку звичайних глядачі та спостерігачів за розвитком мистецтва. Нові технології протягом історії постійно спричиняли бурю обурення суспільства та одночасно захоплення ним, і можливості використання NFT технології тому не виняток. На думку Беньяміна, нововведення повністю змінюють техніку мистецтва і впливають на творчий пошук, що якраз у певний своєрідний спосіб змінюють саме поняття мистецтва²². Це продукує велику кількість нових методів, засобів виразності та форм, що у своїй новій подобі мають змогу поширюватись за допомогою нових каналів зв'язку та поширення інформації (телебачення, інтернет). Саме вони, своєю чергою, стають основними засобами поширення сучасного мистецтва, адже беруть безпосередню участь як у глобальному виробництві, так і в споживанні культури.

Окрім не-ідентифікації, або ж нетотожності, цифрове мистецтво має наступну характеристику як ефемерність. Особливості втручання нової інформації та елементів з транзакцій, передач, копіювання тощо, змушують видозмінювати код, не залежно від носія чи власника матеріалу. Всі технології,

²⁰ Там само, с. 267.

²¹ Беньямін В. Вибране / Пер. з нім. Ю.Рибачук, Н.Лозинська. Львів: Літопис, 2002. С. 55.

²² Там само, с. 53.

рано чи пізно, старішають, тому платформи, що є маркетплейсами²³ для цифрових творів мистецтва, мають властивість старішати та змінювати свої компоненти, що змінює характер роботи. Це надає цифровим технологія тої ефемерності, що має особливість змінювати файли та коди творів мистецтва, наприклад, мутувати код, чи створювати додаткові випадкові пікселі, чи під час переформатування у новий формат можуть призвести до технічних помилок. Цифрові технології та носії інформації в порівнянні зі старими носіями та звичними нам матеріалами (олійна фарба, камінь, полотно тощо) є більш нестабільними, тож воно постає жертвою запланованого старіння комп'ютерних технологій²⁴. Дане твердження та його історичну частину ми можемо проглянути і в історіографії цифрового мистецтва, що починається з 50-х років минулого століття і має шалені скачки розвитку завдяки розвитку комп'ютерним технологіям. Тож, можливо, ця характеристика цифрового мистецтва і зумовлена властивостями своїх носії та технологій відтворення, проте є ймовірність, що цією проблемою вже займаються спеціалісти з комп'ютерних наук та (діджитал) архівісти, що безпосередньо залучені до даної сфери питання.

І третьою якістю цифрових даних, за словами Шона Кьюбітта, є їх невпізнаваність. Ця особливість чітко відрізняє класичні форми мистецтва від цифрових, адже код, за допомогою якого ці твори діджитал мистецтва є створені, не можливо розпізнати людині без використання машини, як комп'ютера, для читання якого він і був розроблений. Це є критичною характеристикою в питанні цифрової естетики, що унеможлиблює користування, передачу чи виконання інших дій з творами цифрового мистецтва. Тож, масштаб цифрової діяльності постає четвертою якістю як невід'ємним елементом для цифрової естетики.

²³ **Маркетплейс** (*marketplace, online e-commerce marketplace*) — тип веб сайтів електронної комерції, де інформацію про продукти або послуги надають треті сторони. Постають своєрідними «посередники» між продавцем та покупцем.

²⁴ Paul C. Companion to Digital Art. Wiley & Sons, Limited, John, 2016. P.268.

Тож, за Вальтером Беньяміном, сучасне мистецтво має експозиційну роль як основну, що робить його новим явищем з абсолютно новими функціями, з яких естетична найчастіше є однією з головних. Його думки ведуть до того, що «традиційне есенціальне розуміння сутності твору мистецтва заступає розуміння експозиційне: сенс мистецтва слід шукати не в ньому самому і його художній цінності, але в просторі його експозиції, що формує нове художнє мислення — серійність його сприйняття»²⁵.

Тоді постає питання: чи можемо ми вважати, що масове відтворення сприяє людській емансипації, просуваючи нові способи критичного сприйняття²⁶? Аналізуючи естетичну сторону цифрового мистецтва, спираючись на концепцію аури за Вальтером Беньяміном, ми можемо помітити, що класичне розуміння аури за філософом, певною мірою, відсутнє. Проте це не є чимось поганим, адже це дає простір і шлях до осмислення даної концепції в новому середовищі, аналізуючи нові форми мистецтва, які створені завдяки і у поєднанні з цифровими технологіями, тому питання класичної аури просто знаходить інший критичний спосіб сприйняття «нового» мистецтва.

У своїй роботі «Цифрова естетика» (1998)²⁷ дослідник Шон Кьюбітт визначив, що завдяки розвитку «нового» мистецтва, ми спостерігаємо відвід естетики від етики у бік неоліберальних імперативів, що базуються на принципах мультинаціонального фінансового капіталу. На його думку, "соціальне виробництво майбутнього як поля можливостей - це підприємство цифрової естетики". Цю тезу чудово підкріплюють дослідники Алекс Есторік, Кайл Уотерс і Хлоя Даймонд, стверджуючи, що через момент найбільшої близькості «нового» мистецтва та грошей можуть виникнути нові форми соціальної практики. Крипто-мистецтво, що пов'язане разом з критичними стратегіями

²⁵ Міронова, Т. (2020). Понятійно-категоріальна система сучасного українського мистецтва в новій естетичній парадигмі XXI століття. Збірник наукових праць СУЧАСНЕ МИСТЕЦТВО, (16), с. 182.

²⁶ Freeland C. But Is It Art?: An Introduction to Art Theory. Oxford University Press, USA, 2002. P. 179.

²⁷ Cubitt S. Digital aesthetics. London : SAGE, 1998. 172 p.

сучасного мистецтва, має шанс перетворитись у майданчик для критики крипто-колоніалізму. Й тому, внесок митців нових медіа, розробників ігрових технологій та інші спеціалісти й творці, що пов'язані з темою крипто мистецтва, формує нову етику виробництва мистецтва, що сформована з нової естетики²⁸.

Сучасне мистецтво сьогодні є такою ж функцією фінансованого капіталізму, як і будь-який інший ринок. Тому не дивно, що безпосередньо криптомистецтво пропонує поняття якості, яке потенційно є більш надійним, ніж сучасне мистецтво, оскільки воно є більш послідовним у своїх засобах вираження. Проте питання естетики залишається доволі проблематичним, оскільки основою постає погляд нібито нейтрального суб'єкта, що насправді є «елітарним білим чоловіком-глядачем, що не має жодного стосунку до мистецтва»²⁹. І тут важко не погодитись, якщо детальніше звернути увагу на риторику щодо «нового» мистецтва, в якій можна помітити головний акцент на естетиці крипто мистецтва саме у використанні NFT технології. Проте це мистецтво це найрідкісніший (або принаймні найновіший) продукт культурних індустрій, представлений саме спільнотою різносторонніх, багатoproфільних митців, історично виключених зі світу мистецтва. Тож не варто відразу остаточно закріплювати за крипто-мистецтвом визначальним аспектом його суть як фінансовий інструмент, а не естетика цифрового артефакту, адже, хоч ці дві складові існують у діалектичній напрузі, проте вона загрожує ще більше затягнути NFT мистецтво у екзистенційне питання: мистецтво чи гроші.

На думку Річарда Карпена, американського композитора та дослідника у різних сферах музики та мистецтва, цифрове мистецтво не має конкретної естетики. Митці розглядають свою творчість та створюють роботи у симбіотичній взаємодії між технологією, уявою, наукою та експресією,

²⁸ Estorick A., Waters K., Diamond C. In Search Of An Aesthetics Of Crypto Art. *artnome.com*.

URL: <https://www.artnome.com/news/2021/4/10/in-search-of-an-aesthetics-of-crypto-art> (date of access: 14.05.2023).

²⁹ Estorick A., Waters K., Diamond C. In Search Of An Aesthetics Of Crypto Art. *artnome.com*. date of access: 14.05.2023).

поєднуючи це все з мистецьким бачення, що призводить до появи нових форм людського вираження та нових способів відчутти людяність³⁰. Цю думку також підтримує і Шон Кьюбітт, зазначаючи, що «не існує єдиної або простої цифрової естетики, але існує або може існувати цифрова етика». Тобто, немає точно окреслених естетичних елементів, за якими ми б могли відрізнити цифрове мистецтво від інших традиційних його форм, якщо не брати до уваги безпосередню відмінність та особливості у його формуванні. Тому сприймати крипто арт важливо не як щось абсолютно нове у сфері мистецтва, а як те, що має нову можливість відображення й відтворення людського завдяки використанням сучасних технологій в комп'ютерній та крипто сфері.

Певною мірою, можна стверджувати, що одне з найважливіших досягнень NFT мистецтва – розвінчати ілюзію про сучасне мистецтво як простір "високої" культури³¹. Тут головним акцентом постає «демократичний принцип» крипто мистецтва, згідно з яким будь-хто може використати NFT технологію, закарбував в ній основні параметри та інформацію, та продавати твори мистецтва, також важливим є децентралізований характер NFT і, як наслідок цих особливостей – глобальне поширення, яке сприяє реалізації неймовірного розмаїття творів мистецтва з точки зору естетики та стилів, а також художніх, особливо цифрових технологій створення та розповсюдження³².

Частково завдяки пандемії, що призвела до переведення всіх аспектів і сфер життя до простору Інтернету, мистецтво всіх форм було вимушено швидко адаптуватись до нових реалій та шукати адаптивні шляхи продовження свого існування, поширення та проведення дій, таких як купівля-продаж, виставкова діяльність і т.д. Тож продаж на онлайн-платформах всіх форм художніх творів

³⁰ Simanowski, Roberto: Convergences in creating and understanding digital art: Interview with Richard Karpen. In: Dichtung Digital. Journal für Kunst und Kultur digitaler Medien. Nr. 24, Jg. 4 (2002-07-26), Nr. 4, S. 1–4. DOI: <https://doi.org/10.25969/mediarep/17552>.

³¹ Cubitt S. Digital aesthetics. London : SAGE, 1998. 172 p.

³² Estorick A., Waters K., Diamond C. In Search Of An Aesthetics Of Crypto Art. artnome.com. URL: <https://www.artnome.com/news/2021/4/10/in-search-of-an-aesthetics-of-crypto-art> (date of access: 14.05.2023).

призвела, певною мірою, до перевероту у сприйнятті мистецтва як «елітарного», що насправді єдиного «закритого клубу заможних колекціонерів» як такого не існує, адже кожен користувач мережі Інтернет тепер в змозі самостійно оформлювати покупку певного твору мистецтва без посередництва з будь-якої точки земної кулі, будучи будь-ким, не залежно від твого статусу в суспільстві чи кількості збережень на рахунку. NFT стало певним верифікатором цифрового дефіциту, проте крипто мистецтво є доступним кожному, адже різноманіття творів не має жодних обмежень – ні за ціною, ні за стилем, ні за «місцерозташуванням».

Висновки до розділу I

Глобалізація суспільства та діджиталізація багатьох аспектів сучасного життя призвело до утворення та широкого поширення нового типу мистецтва – digital art, що своєю чергою надало розвиток окремого його виду – NFT-мистецтва. Це «нове» мистецтво формується завдяки використанню нових технологій, зазвичай комп'ютерних, та має в собі унікальну особливість – використання блокчейн-технології.

Повертаючись до питання особливості розвитку «нового» мистецтва, варто наголосити, нові технології створюють нові можливості, а отже, і нові виклики. Таким чином, ми спостерігаємо своєрідну відсутність класичного розуміння мистецького твору, що має атрибут «тут і тепер», адже NFT-мистецтво завдяки своїй формі має унікальне буття у місці, де він зараз перебуває, яке важко досягнути звичним сприйняттям шедеврів художнього стилю.

Проте своєю чергою «проблема» цього атрибут оригінальності закриває найголовніша перевага цього виду мистецтва, а саме використання блокчейну.

Саме ця технологія містить в собі можливість зберігати унікальність та корегувати особливості використання для кожного власника, адже зберігає та представляє свою код унікальності продукту. Тобто, маючи витвір мистецтва з NFT технологією, власник має можливість споглядати, форматувати, пересилати, поширювати і т.д. в будь-який час, в будь-якому місцезнаходженню та будь-кому. Дана технологія формує новий принцип надійного запису ідентифікації творця, формування права власності на мистецьку форму, яке не можна редагувати і яке не можна підробляти, отожд, фіксує аспекти унікальності твору та його використання.

Таким чином, блокчейн як особливість NFT-мистецтва не є повноцінним вирішенням проблеми надійності, створюючи собою певне надійне сховище. Проте його достатньо для того, на що фахівці сфери мистецтва та архівісти звернути увагу і долучитися до обговорення та формування загальних стандартів для блокчейну, аби його використання не спричиняло проблем та непорозумінь у світовому регламенті дій над творами мистецтва.

Не варто ідеалізувати технологію NFT, адже вона також має певні особливості, що можуть застерегти від неочікуваних змін. Одними з головних та вищезазначених загроз щодо формування мистецьких творів з використанням блокчейну є його нетотожність, ефемерність і непізнаваність. Певною мірою, можна визнати, що ці якості можуть бути притаманні будь-якому естетичному досвіду. Проте є особливі підстави вважати, що у випадку з діджитал мистецтвом ці якості мають своєрідні специфічні зв'язки, які їх відрізняють, що також постає з питанням про сьогодення самого твору. Тому ми визнаємо, що, хоча естетика NFT-мистецтва має бути певною мірою корисною, але пов'язана з нею привілейованість щодо художньої унікальності більше не є безумовно об'єктивною при оцінці мистецтва на даний час.

Таким чином, NFT-технологія змінила шлях розвитку цифрового мистецтва, запропонувавши йому курс до загального визнання як цінного й унікального

активу та предмета для колекціонування. Тож як наслідок ми бачимо, що це призвело до примусового визнання діджитал мистецтва справжнім мистецтвом у його власному розумінні владними колами образотворчого мистецтва.

РОЗДІЛ II. NFT ЯК МИСТЕЦЬКИЙ ПРОДУКТ НА АРТ-РИНКУ

II.1. Вплив та переваги NFT-мистецтва в арт-сфері

*NFTs have already transformed the art world,
regardless of whether the boom continues*

Ганс Ульріх Обріст

За словами дослідниці університету Нового Південного Уельсу Шую Ван, «цифрове мистецтво NFT змінило правила арт-ринку»³³. «Нове» мистецтво тепер має більш гнучкі й різноманітні методи дистрибуції та торгові сценарії для розширення фінансових атрибутів цього мистецтва. Таким чином, ми можемо спостерігати зміни у поширенні, купівлі та продажі творів NFT-мистецтва. Насамперед, цьому сприяє віртуальна форма існування та поширення об'єктів цього виду мистецтва, онлайн платформи в мережі Інтернет для купівлі-продажу цих витворів мистецтва, що пришвидшують ці дії, на відміну від традиційного способу цих дій щодо фізичних творів мистецтва, та використання NFT-технології з системою блокчейн, що дає змогу фрагментувати право власності на декількох покупців, фіксування власника/-ів у коді NFT твору та всі транзакції, що були здійснені над ним. Тож саме поява технології NFT як підтвердження унікальності уможливила створення та розвиток ринку цифрового мистецтва³⁴.

Основним привілеєм NFT технології у впливі на арт-ринок є його демократизація. Саме ця особливість технології надала спектр переваг для світу мистецтва, що безпосередньо пов'язано з його деформацією та розвитком. Демократизація проявляється у відкритості та широті можливості купівлі чи/та

³³ Wang S. Crypto Art: NFT Art Trading and the Art Market. *Asian Journal of Social Science Studies*. 2022. Vol. 7, no. 10. P. 16. URL: <https://doi.org/10.20849/ajsss.v7i10.1311> (date of access: 20.05.2023).

³⁴ Ibid, p. 14, 16.

продажі творів цифрового мистецтва з використанням саме NFT технології, що робить цей вид мистецтва загальнодоступним. Тобто кожен користувач мережі Інтернет має вільний доступ до творів NFT-мистецтва, як для купівлі-продажу, так і для перегляду чи використання в «піратських» цілях, проте право власності залишається чітко визначеним, обмеженим та закріпленим в самому блокчейні конкретного твору³⁵.

NFT технологія має можливість не лише трансформувати світ мистецтва, змінивши спосіб купівлі-продажу мистецтва чи формат закріплення права власності, але й те, яке мистецтво ми цінуємо, і роботи яких художників ми купуємо³⁶. Саме ця технологія дала шанс проявити своє мистецьке бачення молодим художникам і отримати світове визнання без залучення традиційних інституцій як третьої сторони у справах верифікації та закріплення репутації митців. NFT залучає більше молодих митців різного походження, мистецтво яких не обмежується певним стилем, форматом чи розміром твору, тому на маркетплейсах ми можемо помітити такі форми NFT-мистецтва, як ілюстрації, дизайнерські графічні зображення, гіфки чи фрагменти відео, пости з соціальної мережі Twitter (Додаток 2) тощо. Тому гостро постає питання цінності даного мистецтва, що супроводжується додатковими обговореннями, дискусіями на різних рівнях та тестування. Проте варто зазначити, що тут головним акцентом в цифровому мистецтві постає інтерес саме до новаторської форми, аніж до змісту. Таким чином, ми можемо помітити, що асортимент творів розширився не лише з фізичної до віртуальної форми, але й у сфері застосування та джерела творів мистецтва³⁷.

³⁵ Hamilton A. How NFTs Changed Digital Art And The Fine Art World. *Zeno Fine Art*.

URL: <https://www.zenofineart.com/blogs/news/how-nfts-changed-digital-art-and-the-fine-art-world#:~:text=In%20summary,%20NFTs%20have%20changed%20the%20art%20market%20by%20giving%20generation%20of%20investors%20and%20collectors> (date of access: 20.05.2023).

³⁶ Smee S. Will NFTs transform the art world? Are they even art?. *Washington Post*.

URL: <https://www.washingtonpost.com/arts-entertainment/2021/12/18/nft-art-faq/> (date of access: 19.05.2023).

³⁷ Wang S. Crypto Art: NFT Art Trading and the Art Market. *Asian Journal of Social Science Studies*. 2022. Vol. 7, no. 10. P. 14-17. URL: <https://doi.org/10.20849/ajsss.v7i10.1311> (date of access: 20.05.2023).

Саме тому, що NFT-технологія демократизує роботу самих митців, вони мають більшу свободу у вираженні своєї ідентичності у мистецтві, що пропонує нову модель меценатського підходу. Завдяки самостійності роботи маркетплейсу та створення свободи з використання технології блокчейн, художники можуть отримувати оплату за свої твори мистецтва «один на один» без участі третіх сторін. Це змінює минулу систему меценатства, що складалась з корпоративних спонсорів, брендів та інших мега колекціонерів. Оскільки оцифрування мистецтва надає доступ для будь-кого, хто має доступ до мережі Інтернет, митці мають змогу формувати, досліджувати та спілкуватись зі своєю власною аудиторією³⁸.

Ще однією важливою зміною, що спричинила NFT технологія, є, так звана, зміна гейткіперів³⁹ у сфері мистецтва. На думку англійського художника та художнього критика Роджера Еліота Фрая, більшість класичних «авторитетів» (або ж гейткіперів) у мистецтві, а саме дилери, директори та куратори музеїв, критики та консультанти, мали корупційні практики на арт-ринку в кінці XIX-перша половина XX століть і не дбали про здорову конкуренцію між митцями та про ціноутворення творів мистецтва. Він був впевнений, що різні організації та інституції, що займаються легітимізацією мистецтва, змогли монополізувати право на владу у сфері мистецтва та експлуатувати різноманітні моменти для досягнення комерційних цілей, що робить їх небезпечними⁴⁰.

На щастя, в наш час завдяки новітнім технологіям та демократизації ринку сучасного цифрового мистецтва, ми спостерігаємо зміну гейткіперів сфери мистецтва, що представляють собою онлайн-платформи та соціальні мережі. На думку молодшої дослідниці Шейли Бстех, гейткіпери відіграють доволі важливу

³⁸ NFTs: Five trends shaping the future of art NFTs. SaatchiArt. URL: <https://canvas.saatchiart.com/nft-art/nfts/five-trends-shaping-the-future-of-art-nfts> (date of access: 28.09.2022).

³⁹ Слово «**gatekeeper**» («гейткіпер») (від англ. *gate* – брама і *keeper* – той, хто оберігає) перекладається як «**брамник**» - людина, яка вирішує, що/хто саме пройде крізь певні ворота.

⁴⁰ Fry R. E. Art and the market: Roger Fry on commerce in art. Ann Arbor, Mich : University of Michigan Press, 1998. 44 p.

роль як зацікавлені сторони, однак, їх вплив не є абсолютним, адже «вони формуються та адаптуються до економічних, соціальних і технологічних тенденцій у всьому світі»⁴¹. Саме завдяки певному зсуву фокусу з традиційних «воротарів» світу мистецтва, митці мають змогу більше та гучніше заявляти про себе та свої твори завдяки (майже) незалежним платформам, що представляють собою різноманітні маркетплейси. А для покупців це дає можливість слідкувати за розвитком цифрового мистецтва, знайти свого нового улюбленого мистецтва без презирства за його маловідомість чи дивний жанр/стиль мистецтва, а також купувати твори за доступними цінами, чи навпаки – накопичувати свій дохід та перетворювати його у оформлення покупки цінних творів NFT-мистецтва як певного виду інвестиції.

Ще одною новою особливістю для мистецтва, що може бути впроваджена завдяки використанню NFT-технології, що призводить до певного розвитку та зміни у сфері мистецтва – оцифрування вже існуючих фізичних творів мистецтва у NFT формат для ширшого поширення та продажу безпосередньо віртуальної власності. У статті «Цінність, легітимність і корисність NFT-мистецтва» авторами було зазначено, що фізично створений твір мистецтва можна відцифрувати лише за умови наявності згоди митця, якщо він ще живий, або з дозволу його спадкоємців чи представників, що мають право власності на цей твір – протягом 70 років після смерті автора арт об'єкту. Проте, якщо твір мистецтва знаходить у власності державного музею, то зі згоди дирекції дана можливість діє безстроково, й відповідно у випадку приналежності об'єкта до приватної колекції – зі згоди колекціонера⁴².

Одним з випадів перетворення фізичного твору мистецтва в NFT-арт є історія про знамениту картину Мікеланджело "Доні Тондо" (1505-06), продаж

⁴¹ Bsteh S. From Painting to Pixel: Understanding NFT artworks. Erasmus University Rotterdam, 2021. P. 2.

⁴² Гаряєва Г. М., Приходько Є. Г., Куценко С. О. Цінність, легітимність і корисність NFT-мистецтва. *Слобожанські наукові читання: соціально-економічні та гуманітарно-правові виміри [Електронний ресурс]* : матеріали Всеукр. науково-практ. конф., м. Харків, 15–16 листоп. 2022 р. Харків, 2022. С. 46–51. URL: <https://repository.kpi.kharkov.ua/handle/KhPI-Press/61244> (дата звернення: 21.05.2023).

NFT якої приніс Галереї Уффіці у Флоренції 70 000 євро. Угоду про створення DAW (зашифрованих цифрових творів мистецтва) Уффіці підписав з Sinello у 2016 році, а саме партнерство п'ять років, аж до грудня 2021 року. «Протягом цього часу Sinello мала право зробити 40 NFT творів, які були частиною угоди, але було зроблено лише Тондо», - говорить представник Уффіці. За інформацією сайту Vagon Today, NFT Мікеланджело був придбаний колекціонером у Римі.⁴³

Однак, за словами дослідниці Шюю Ван, NFT не може нічого зробити для підтвердження прав на давні та фізичні твори сучасного мистецтва, адже цінність творів NFT мистецтва не ґрунтується на факті дефіцитності безпосередньо фізичного арт-об'єкту. Тому, «для творів, авторів яких вже немає серед живих, шифрування NFT втрачає практичне значення через складність пошуку абсолютного автентифікатора. Крім того, старовинні твори мистецтва та артефакти мають багато історичних, культурних, дослідницьких та ігрових цінностей, які важко замінити оцифрованими репродукціями»⁴⁴. Таким чином, ми можемо проаналізувати, що певна роль NFT на ринку спадщини старого та сучасного фізичного мистецтва може бути мінімальною, тому цінність NFT у цій вузькій сфері мистецтва ще потребує додаткового дослідження та обговорення.

II.2. Цінність NFT в економічному обігу арт-ринку та його адаптація

Завдяки впровадженню нової моделі володіння цифровими активами на базі NFT-технології, що реформувало цінність «нового» мистецтва, NFT спричинило рішучі зміни в новоствореному ним глобальному арт-ринку, який сфокусований

⁴³ Harris G. Uffizi gallery makes only €70,000 from Michelangelo NFT that sold for €240,000. *The Art Newspaper - International art news and events*. URL: <https://www.theartnewspaper.com/2022/06/13/uffizi-gallery-makes-only-euro70000-from-michelangelo-nft-that-sold-for-euro240000> (date of access: 21.05.2023).

⁴⁴ Wang S. Crypto Art: NFT Art Trading and the Art Market. *Asian Journal of Social Science Studies*. 2022. Vol. 7, no. 10. P. 14-17. URL: <https://doi.org/10.20849/ajsss.v7i10.1311> (date of access: 20.05.2023).

безпосередньо на торгівлі та колекціонуванні цифрових творів мистецтва. Тому ми вже можемо фіксувати та спостерігати за адаптацією та трансформацією існуючого арт-ринку, що своєю чергою змінило сприйняття ринку цифрового мистецтва і визнала його як частину арт-ринку в цілому⁴⁵.

Довгий час існував відомий класичний шлях художників та їхніх творів мистецтва, що починався безпосередньо з галерей, що продають арт-об'єкти музеям і колекціонерам, і наступним кроком був вторинний ринок, що традиційно зосереджений навколо аукціонних будинків. Художні галереї та аукціонні будинки були створювачами арт-ринку у світі мистецтва: саме до них звертаються музеї, колекціонери та художники, аби придбати та/чи продати твори мистецтва. Проте NFT змінює звичний шлях від створення до продажу та існування арт-об'єктів, змушуючи сучасний художній ринок адаптуватись під його особливості.

Як вже було зазначено у попередньому підрозділі, NFT-технологія ввела зміни щодо традиційних гейткіперів світу мистецтва, надавши доступ до більш демократичної моделі торгівлі у вигляді маркетплейсів. Саме на одному з таких спеціалізованих платформ нового ринку, на блокчейн-платформі Ethereum, було впроваджено перші NFT були у 2017 році. Це сприяло широкому використанню NFT-технології митцями для створення своїх унікальних кодів щодо прав власності на різні форми цифрового мистецтва. Загалом, на спеціальних ринках для NFT, таких як Ethereum та Open Sea, користувачі зазвичай користуються певним видом криптовалюти, яку можна конвертувати в долари або індійські рупії. Це створює можливість вільно обирати та керувати своїм бюджетом та транзакціями, не будучи прив'язаним до фінансової системи конкретної країни та банку. А у результаті покупки NFT власник не обов'язково отримує

⁴⁵ Hamilton A. How NFTs Changed Digital Art And The Fine Art World. Zeno Fine Art. URL: <https://www.zenofineart.com/blogs/news/how-nfts-changed-digital-art-and-the-fine-art-world#:~:text=In%20summary,%20NFTs%20have%20changed%20the%20art%20market%20by%20giving.generation%20of%20investors%20and%20collectors> (date of access: 20.05.2023).

безпосередньо сам цифровий об'єкт, адже найважливішим у цих діях є отримання сертифікату власності, що зареєстрований безпосередньо у блокчейні, над яким у подальшому і відбуваються всі наступні дії щодо арт об'єкту⁴⁶.

Першими платформами для художників, звідки почалась тенденція на крипто — це Super Rare та Makersplace, які з'явилися в 2017 та 2018 роках. Як і на всіх ринках NFT, використання криптовалюти є обов'язковим, якщо ви хочете щось купити. Ці конкретні платформи вимагають здійснення покупок за допомогою криптовалюти, видобутої Ethereum, й наразі ще одним поширеним маркетплейсом є Binance NFT Marketplace. На вебсайт Super Rare сказано, що ця нова форма гейткіпінгу постає як «точка зустрічі Instagram і Christies. Новий спосіб взаємодії з мистецтвом, культурою та колекціонуванням в Інтернеті»⁴⁷. За один рік Makersplace перейшов від пошуку художників до того, що від 15 000 до 20 000 творців щодня намагаються отримати доступ до їх вебсайту.

Говорячи про маркетплейси для NFT-мистецтва, варто також зазначити, що існують платформи, такі як Patreon та Substack, які більше орієнтовані на митців та їх творчість, не залежно від їх попереднього статусу в суспільстві та у світі мистецтва, досягнень та виду мистецтва. Ці та подібні платформи надають можливість авторам різноманітних жанрів мистецтва розвивати свої власні спільноти й отримувати підтримку напряму від власних передплатників та меценатів. Наприклад, на платформі Patreon доступна демократична система формування підписок на мистецтво авторів, де вони самостійно обирають пакет послуг та їх вартість, що дає їх фанам можливість обирати широту доступу до мистецтва митця залежно від розрахованого бюджету. Таким чином, NFT пропонує можливість сформувати особливий (і потенційно прибутковий) зв'язок

⁴⁶ Samudra A. Non-Fungible tokens (nfts): new renaissance for the artists. SSRN electronic journal. 2022. URL: <https://doi.org/10.2139/ssrn.4112932> (date of access: 22.05.2023).

⁴⁷ Cryptoart: digital art and NFTs | Connections by Finsa. *Connections By Finsa*. URL: <https://www.connectionsbyfinsa.com/what-is-cryptoart/?lang=en> (date of access: 28.09.2022).

з першими фанатами, накопичити базу прихильників і далі поглиблювати своє мистецтво на більш вагомих онлайн платформах арт-ринку.

Також важливої трансформації у функціонуванні арт-ринку зазнають безпосередньо «зарплати» художників, або ж формат прибутку з продажу своїх творів мистецтва. Завдяки NFT-мистецтву, митці тепер мають привілею у вигляді роялті з вторинних продажів своїх робіт. Тобто коли митець продає свою роботу вперше, вона потрапляє до вторинного арт-ринку, проте він все ще має можливість отримати від неї прибуток. Це і є система роялті – періодичний платіж у формі фіксованого відсотка від вартості проданого частини/серії/примірника твору (чи іншого об'єкта інтелектуальної власності) або у формі фіксованої ставки (суми) винагороди⁴⁸. Ця велика перевага NFT реалізується в можливості встановлення роялті самим творцем під час акту первинного продажу.

Поява трансформованого нового глобального ринку призводить до створення нових форм унікальності статусу художників та колекціонерів мистецтва. Мова йде про формування нових спільнот, що створюються на основі об'єднання митців, які зацікавлені у підтримці та просуванні робіт колег. Своєю чергою ця можливість створює спеціальні нові спільноти для колекціонерів і виокремлені «клуби» спеціалізованих серій/колекцій творів NFT-мистецтва⁴⁹.

Одними з найпоширеніших прикладів цієї особливої пропозиції в оновленому арт-ринку є поява PFP (аббревіатура розшифровується англійською як «profile picture»), або ж проектів "профільних фотографій". Це своєрідні особливі мистецькі проекти, де люди створюють та колекціонують серії обмежених арт-об'єктів генеративного мистецтва. Найпопулярнішими прикладами таких спільнот є Cool Cats (Додаток 3) , CryptoKitties (Додаток 1) та

⁴⁸ Роялті – що це таке? Як та де його отримати?. *Tsarik*. URL: <https://www.tsarik.com.ua/blog/royalti-sho-ce-take/> (дата звернення: 22.05.2023).

⁴⁹ NFTs: Five trends shaping the future of art NFTs. *SaatchiArt*. URL: <https://canvas.saatchiart.com/nft-art/nfts/five-trends-shaping-the-future-of-art-nfts> (date of access: 28.09.2022).

Bored Ape Yacht Club (Додаток 4). Приналежність до цих «клубів» надає учасникам шанс зібрати щось унікальне, що пов'язує вас зі спільнотою зі спільними інтересами. Такого типу проєкти можуть надавати особливого статусу, а демонстрація ваших надбаних PFP, наприклад, у вигляді нової аватарки для ваших сторінок у соціальних мережах, що постає сигналом про залученість до однієї з таких спільнот⁵⁰. Таким чином, такі профільні фото-проєкти стали особливими цифровими символами нашого часу.

Важливим моментом впливу NFT-технології на арт-ринок є створення фінансової цінності творів цифрового мистецтва шляхом торгівлі та інвестування в крипто-арт, що також залежить від планування довгострокових стратегій. Тут варто зазначити, що форм торгівлі мистецтвом на первинному ринку існує декілька видів. Цікавим постає варіант з участю в розіграшах, де випадковим чином обирають нового власника твору мистецтва, що котирується на біржі⁵¹.

Таку схему продажу своєї нової колекції NFT-мистецтва використав відомий американський актор та сучасний митець Джонні Депп. Його проєкт під назвою «Never Fear Truth» (переклад з англійської: «Ніколи не бійся правди») був створений з метою поділитися своєю творчістю, а також створити творчу спільноту шанувальників і друзів за допомогою володіння його авторськими творчими арт-об'єктами на основі блокчейну Ethereum. Загальна кількість мистецьких робіт проєкту наразі містить в собі 11 111 невзаємозамінних токенів (NFT), з яких 10 000 можна буде придбати, а решта 1 111 будуть тричі розділені випадковим чином у форматі розіграшу між його фанами, а також його командою, й лише після цього невикористані NFT твори можна буде публічно придбати. Наразі мінімальна ціна «Never Fear Truth» становить 0,20 ETH, як можна побачити на маркетплейсі OpenSea, хоча у червні 2022 року вона

⁵⁰ NFTs: Five trends shaping the future of art NFTs. SaatchiArt. (date of access: 28.09.2022).

⁵¹ Bsteh S. From Painting to Pixel: Understanding NFT artworks. Erasmus University Rotterdam, 2021.

становила близько 3 Ethereum. Як повідомляє сайт, актор створив проект, де деякі об'єкти NFT проекту мають можливість бути викупленими у друкованій версії твору відповідно до певних умов і зборів⁵², тобто, купуючи певний NFT об'єкт з цієї колекції, ви також можете отримати право купити відповідний арт твір у його фізичному форматі. У будь-якому випадку, кожен відбиток, пов'язаний з NFT, сертифікується системою під назвою Verisart CoA (Certificate of Authenticity) і QR-стікером, який пов'язує NFT з фізичною роботою. А також цей проект включає інші утиліти (певна форма корисних якостей), такі як участь у спільноті, що певною мірою є закритою, та різноманітних заходах, які будуть організовані тільки для власників NFT⁵³.

Також, продовжуючи розповідь про різні форми торгівлі, варто зазначити про відкриті аукціони, що дозволяють проведення необмеженої кількості покупок NFT творів протягом необмеженого часу. Такий формат дозволяє покупцям формувати вартість, пов'язану з криптовалютою, оскільки саме вони є чинником, що впливає на її кількість на ринку, тому мають можливість прогнозувати попит на вторинному ринку. А індикаторами цінності на вторинному ринку творам цифрового мистецтва є історія митця, ціна та інновації, які були впровадженні, що може виражена у вигляді нової форми технології, алгоритмів, комунікаційних стратегій та загального бренду самого художника⁵⁴.

Тому, говорячи про інвестиції, молода дослідниця Шейла Бстех у своїй роботі «From Painting to Pixel: Understanding NFT artworks» зазначила цікаве правило номер один щодо аспекту інвестування: «Якщо вам подобається мистецтво, купуйте мистецтво»⁵⁵. Авторка акцентує увагу на естетичній цінності та смаку покупця та/чи колекціонера, адже ці моменти відіграють

⁵² NFTs. *Never Fear Truth*. URL: <https://neverfeartruth.com/pages/nfts> (date of access: 23.05.2023).

⁵³ Johnny depp: updates for his NFT collection - the cryptonomist. *The Cryptonomist*.

URL: <https://en.cryptonomist.ch/2022/09/27/johnny-depp-nft-collection/> (date of access: 23.05.2023).

⁵⁴ Bsteh S. *From Painting to Pixel: Understanding NFT artworks*. Erasmus University Rotterdam, 2021. P. 7.

⁵⁵ *Ibid.*

життєво важливу роль при інвестуванні саме в крипто-мистецтво. Тож важливими аспектами щодо впевненості в безпеці власних інвестицій в NFT-мистецтво є високий ступінь прозорості, запровадження блокчейн технології та використанням смарт-контрактів, що гарантує захищеність коду арт-об'єкту від шахрайських злочинів та збереження важливої інформації з усіма її деталями й нюансами дій над нею⁵⁶.

Висновки до розділу II

Демократизація арт-ринку спричинена особливим впливом новими технологіями, а конкретніше, саме NFT-технологією, що впроваджена у використання для мистецьких творів. Ця технологія у арт-об'єктах має вагомий спектр переваг, що певною мірою змінює існуючі способи і правила торгівлі та колекціонування творів мистецтва, відкриваючи ринок споживання цифрового мистецтва, а також формуючи власні цінності щодо ціноутворення.

Важливими властивостями технології NFT є унікальність запобігання підробці творів мистецтва, забезпечення відкритого і прозорого принципу ціноутворення та процесу торгівлі творами NFT. Таким чином завдяки онлайн-дистрибуції, актам купівлі-продажу у криптовалюти, торгівля, оплата, розміщення та зберігання NFT-мистецтва стають доступнішими та ефективнішими. Це переконує досвідчених колекціонерів та нових покупців даного мистецтва у повній демократичності щодо доступу та безпеки.

Виникнення та поширення користування маркетплейсами як відкритими площадками для купівлі-продажу творів NFT-мистецтва стала його виразною

⁵⁶ Bsteh S. From Painting to Pixel: Understanding NFT artworks. Erasmus University Rotterdam, 2021.P. 7.

особливістю. Таким чином, стає можливим розвиток відкритих аукціонів, що не прив'язані до певного фізичного місця та часу, а отже розширює спектр покупців та їх можливості щодо покупки творів з використанням NFT. Це все утворює особливі фінансові цінності завдяки інвестиціям, а також формує певні естетичні цінності й смаки самих покупців та колекціонерів.

Своєю чергою для митців привабливим постає децентралізований характер використання блокчейну, що допомагає молодим, немейнстримним художникам вийти на ринок. Головною фішкою в цій грі постає вибудовування особистого унікального успіху з історією самого митця, що відображають його творчий шлях. Тому успішними митцями на арт-ринку вважаються ті, хто характеризується особливим креативом з концептуалізацією довгострокових стратегій, що впливають на твори художників і їх аудиторію.

Використовуючи особливості технології NFT, митці мають змогу вибудовувати пряму комунікацію зі своїми прихильниками, тим самим, створюючи особливі спільноти. І не менш важливим аспектом постає питання фінансування, адже з цією технологією художники можуть отримувати свої роялті, тобто періодичні виплати, за продані твори NFT-мистецтва. Тому митці мають більшу свободу у самовираженні, формують власну аудиторію і мають змогу скоротити класичний шлях митця, уникаючи традиційних гейткіперів мистецтва, і використовуючи різноманітні маркетплейси, що підтримують мистецькі твори з NFT-технологією. Всі дії відбуваються відкрито і прозоро, запобігаючи порушенню авторських прав і даючи гарантію щодо автентичності творів мистецтва.

РОЗДІЛ III. ДОСВІД ВЗАЄМОДІЇ ІНСТИТУЦІЙ З ТВОРАМИ NFT-МИСТЕЦТВА

III.1. Міжнародний досвід просування мистецтва з NFT-технологією

Розвиток цифрових технологій вагомо вплинув на життя кожного із нас. Використання новітніх технологій та гаджетів у будь-якій сфері нашої буденності, від навчання до надання медичних послуг, для нас вже не є новинкою. Будучи частиною цього світу, важко чинити опір невтримному розвитку технологій, тому часто можна спостерігати нестримну жагу та пристрасть людей до новинок у сфері цифрового простору.

Одним з важливих сфер розвитку цифрових технологій є поява метавсесвіту, що має на увазі особливу концепцію постійного інтерактивного 3D всесвіту, що об'єднує декілька різних віртуальних просторів. Дана модель формує віртуальний мета-світ, який об'єднує безліч аспектів нашого цифрового та реального життя, створюючи простір для відображення будь-чого реального у віртуальному – від ігор та спілкування до реальної роботи. І тут не можна було обійтись без втручання криптовалюти, що постала важливим елементом для забезпечення необхідних ключових компонентів існування в метавсесвіті, такі як цифровий доказ права власності, тобто володіння чого-небудь, передачу вартості, цифрове колекціонування, справедливе демократичне управління і доступність. Тож неодмінною частиною цього моменту є блокчейн, що забезпечує децентралізований і прозорий спосіб роботи всіх елементів⁵⁷.

Цікавим постає той факт, що, будучи віртуальним аналогом реального життя, метасвіти надають можливість купувати та розпоряджатись віртуальною землею. Для цього важливо мати закріплене право власності за допомогою

⁵⁷ Academy B. Що таке метавсесвіт? | binance academy. *Binance Academy*.
URL: <https://academy.binance.com/uk/articles/what-is-the-metaverse#header-2> (дата звернення: 23.05.2023).

купленого NFT на конкретний клаптик землі у конкретному цифровому світі. Використання землі залежить безпосередньо від його нових власників, що мають змогу купувати її на первинному чи вторинному ринку й проваджувати там будь-яку кампанію чи модель взаємодії з користувачами⁵⁸. І в цьому моменті варто звернутись до безпосереднього досвіду світових інституцій зі сфери мистецтва.

Яскравими прикладами осучаснення інституції постають саме такі аукціонні будинки, як Christie's та Sotheby's, що доволі нещодавно почали використовувати високі технології у своїй діяльності. Вони вже мають досвід впровадження творів NFT мистецтва у своїх аукціонах, сприяючи цим розвитку ринку NFT-мистецтва. Завдяки пандемії Covid-19 було прискорено перехід та трансформацію традиційних живих офлайн аукціонів у формат онлайн⁵⁹.

Як вже було зазначено в першій частині роботи, популярність NFT мистецтва зростає завдяки продажу мистецького твору "Beeple's Everyday: Перші 5000 днів" за \$69 мільйонів аукціонним будинком Christie's, увійшовши цією новиною в історію. Christie's – найавторитетніше ім'я на світовому арт-ринку з безпрецедентним охопленням – це британський аукціонний дім, що був заснований у 1766 році Джеймсом Крісті, і на даний момент вже керується своєю прихильністю до якості та автентичності у всьому світі, що стає все більш цифровим і безпосередньо впливає на ринок мистецтва та нових технологій. З появою цифрового колекційного простору та цифрових продажів, як зазначено у них на сайті, Christie's прагне відповідально керувати спільнотою мистецтва та розкоші з метою розвитку сталого середовища для творів мистецтва, заснованого на NFT-технологіях.

⁵⁸ Academy B. Що таке віртуальна NFT земля у метавсвіті? | Binance Academy. *Binance Academy*. URL: <https://academy.binance.com/uk/articles/what-is-nft-virtual-land-in-the-metaverse#header-3> (дата звернення: 23.05.2023).

⁵⁹ Wang S. Crypto Art: NFT Art Trading and the Art Market. *Asian Journal of Social Science Studies*. 2022. Vol. 7, no. 10. P. 14-17. URL: <https://doi.org/10.20849/ajsss.v7i10.1311> (date of access: 20.05.2023).

Саме ця інституція зарекомендувала себе як лідер арт-ринку в галузі технологічних інновацій, запровадивши такі проекти, як Christie's Art+Tech Summits та Christie's Ventures, а також Christie's 3.0, що представляє собою повністю мережеву аукціонну платформу, яка присвячена винятковим творам мистецтва на основі NFT-технології⁶⁰. Ця платформа розроблена на базі Ethereum та створена у співпраці з емісійною платформою NFT Manifold, компанією з блокчейн-аналітики Chainalysis і фірмою Spatial, що займається метанемержами. Перший аукціон, що відбувся у вересні 2022 року, був присвячений дев'яти творами NFT мистецтва 18-річної нью-йоркської художниці Діани Сінклер (Diana Sinclair), що входить до списку 50 найвпливовіших людей у сфері NFT за редакцією журналу Fortune. Директорка з продажу цифрового мистецтва Christie's Ніколь Сейлз Джайлз (Nicole Sales Giles) зазначила, що завдяки запуску нової онлайн платформи Christie's, як одного з передових аукціонних будинків, продовжує бути місцем, де колекціонери можуть відкрити для себе найкращі твори мистецтва нової категорії NFT⁶¹.

Традиційними аукціонними будинками за останні два роки було зроблено кроки, щоб закріпитися на ринку NFT як найуспішніші представники арт-ринку. В листопаді 2021 року Christie's заявив про партнерство з провідним ринком NFT OpenSea, на базі якого вони виставили на продаж одну зі своїх колекцій NFT мистецтва.

Приблизно в той же час, у квітні 2021 року конкурент Christie's - Sotheby's, що є міжнародною компанією, яка була заснована 1744 році підприємцем Самуелем Бейкером (Samuel Baker) у Великобританії, розпочали свій шлях у новому для них форматі NFT-аукціонів. Саме тоді вони продали першу свою колекцію NFT-мистецтва анонімного цифрового художника Пака під назвою

⁶⁰ Digital art & nfts art auction department. *Christie's | Fine Art, Luxury & Antiques | Auctions & Private Sales*. URL: <https://www.christies.com/en/events/digital-art-and-nfts/overview> (date of access: 23.05.2023).

⁶¹ Christie's launches on-chain platform for NFT auctions. *Metaverse Style Japan*. URL: <https://www.metaverse-style.com/english/9437> (date of access: 23.05.2023).

Fungible Open Editions, виручивши за три дні близько 17 мільйонів доларів США. А вже за півроку компанія запустила власну платформу Sotheby's Metaverse для безпосередньої роботи з вибраними колекціями NFT. Саме на цій платформі аукціонний дім приймає ставки в криптовалюти Ethereum на фізичні роботи відомого художника Бенксі і продає понад 100 робіт з популярної NFT-колекції CryptoPunks⁶².

Головною новиною, що вразила весь світ, було оголошення аукціонними будинками Christie's та Sotheby's про їх 3D версії інституцій у метасвіті. Для даного проєкту ними було обрано платформу віртуального 3D-світу Decentraland, де користувачі мають змогу купувати віртуальні ділянки землі як NFT за криптовалюту MANA, яка є токеном Ethereum. Саме в цьому метасвіті на викупленій віртуальній землі створено мистецький район Вольтер (the Voltaire Art District), що є копією культових галерей аукціонного дому на Нью-Бонд-стріт у Лондоні, де розміщені віртуальні галереї Sotheby's та Christie's, а також інші віртуальні музеї та галереї, такі як Portion Museum, MakersPlace та KnownOrigin⁶³.

Найстаріший у світі аукціонний дім Sotheby's представив у метапросторі свою першу віртуальну галерею, структура якої складається з п'яти галерейних приміщень на першому поверсі та фігуркою комісiонера лондонського аукціону Sotheby's Ганса Ломулдера, який зустрічає відвідувачів. Центральною подією відкриття було проведено кураторського розпродажу NFT від Natively Digital, що складається з колекції унікальних творів мистецтва, куратором якої є Роберт Еліс, а кульмінацією заходу був аукціон Cryptopunk 7523, що транслювався у віртуальній галереї в прямому ефірі⁶⁴. Загалом такого формату проведення

⁶² Christie's launches on-chain platform for NFT auctions. Metaverse Style Japan. URL: <https://www.metaverse-style.com/english/9437> (date of access: 23.05.2023).

⁶³ Sotheby's opens a virtual gallery in Decentraland. *Welcome to Decentraland*.

URL: <https://decentraland.org/blog/announcements/sotheby-s-opens-a-virtual-gallery-in-decentraland> (date of access: 24.05.2023).

⁶⁴ Ibid.

класичних заходів від аукціонних будинків є доволі революційним кроком у світі арт-ринку. Адже завдяки демократизації за допомогою NFT-технології мистецький світ, й особливо його «елітарні» прошарки, стали більш доступними для всіх зацікавлених осіб, і не лише у відвідуванні віртуальних просторів аукціонних домів та їх подій, а також у придбанні творів NFT мистецтва.

Багато сучасних художників також вирішують інвестувати у систему NFT і прийняти цю модель кодування своїх творів мистецтва. Яскравим прикладом є NFT-проекти відомого англійського члена групи «Young British Artists», одного з найбагатших митців сьогодення – Дем'єна Стівена Герста (Damien Steven Hirst). Його проєкт «The Currency» (переклад – «Валюта») складається з серії 10 000 унікальних спот-картин, що пов'язані зі своїми віртуальними «двійниками», що створені за допомогою NFT-технології (Додаток 5). Купуючи одну з робіт цієї колекції, автор надає покупцю можливість залишити собі фізичний оригінал картини або обміняти його на NFT. Тому ті, хто вирішив залишити собі NFT, автоматично відмовились від оригіналу картини, чим і дали право художнику спалити ці роботи у їх фізичній форма. Тому, наразі існує менше 5 149 унікальних оригінальних картин⁶⁵. Таким чином, митець змусив покупців поставити під сумнів ціну фізичної роботи у порівнянні з її віртуальним цифровим аналогом і підняв важливу тему щодо того, наскільки мистецтво зараз виходить за межі фізичного світу і продовжує своє існування в цифровому світі⁶⁶.

Протягом року після приголомшливого рекорду продажу аукціонним будинком Christie's цифрової мистецької роботи художника Beeple, NFT-мистецтво було включено в престижні продажі поряд з традиційними роботами, ставши навіть об'єктами спеціальних продажів. Проте більшість робіт, що є

⁶⁵ Damien Hirst | Way to Understand (from 'The Currency') (2016-2021) | Artsy. *Artsy – Discover, Buy, and Sell Fine Art*. URL: <https://www.artsy.net/artwork/damien-hirst-way-to-understand-from-the-currency> (date of access: 24.05.2023).

⁶⁶ The art market in 2021. *Art market, auction sales and artist's prices and indices - Artprice, the world leader of art market information*. URL: <https://www.artprice.com/artprice-reports/the-art-market-in-2021/the-development-of-nfts> (date of access: 20.05.2023).

широко популярними, не є саме «художніми творами» в класичному розумінні, а скоріше цифрові предмети колекціонування чи арт-об'єкти, що постають знаками приналежності до певної нової спільноти цифрового світу. Ось тут ми детальніше і розглянемо вище зазначені твори PFP проєктів, частина яких належить аукціонним будинкам Christie's та Sotheby's.

Певним чином, «революційним» NFT проєктом типу PFP стали *CryptoPunks* (Додаток 6, рис. 1) влітку 2017 року, що створений дуєтом Larva Labs - Джоном Уоткінсоном (John Watkinson) та Меттом Холлом (Matt Hall). Цей проєкт є одним з перших прикладів NFT-мистецтва на основі блокчейну Ethereum і став натхненням для стандарту ERC-721, на якому базується більшість цифрових творів мистецтва і предметів колекціонування⁶⁷. Загалом, це своєрідний продукт генератора випадкових чисел, де пікселізовані голови персонажів-панків в три чверті профілю мають різні виразні ідентичності та атрибути, наприклад, різноманітний одяг та аксесуари, та навіть уособлення фантастичних істот, як от зомбі. На початку свого існування картинку цього проєкту міг отримати будь-який власник гаманцю від абсолютно безкоштовно, проте зараз ціна на вторинному ринку за один арт-об'єкт сягає понад декілька мільйонів доларів, що залежить від їх виду та рідкості атрибутів. Серед найдорожчих криптопанків – інопланетяни, яких всього дев'ять, а за ними йдуть мавпи – 24, зомбі – 88 (Додаток 6, рис. 2.), і наступні це ті, що мають рідкісні комбінації або особливо популярні панки – з шапками або худі, з якими, зокрема, сильно ідентифікує себе технічна спільнота, наприклад, Google і їх фірмові кепки з пропелером для новачків⁶⁸. Фон картинки також має особливе значення: синій фон означає, що панки не продаються і не мають поточних ставок; панки з червоним фоном

⁶⁷ CryptoPunks. Larva Labs. URL: <https://www.larvalabs.com/cryptopunks> (date of access: 24.05.2023).

⁶⁸ The Aesthetic Measure of an NFT. Right Click Save Magazine. URL: <https://www.rightclicksave.com/article/the-aesthetic-measure-of-an-nft> (date of access: 24.05.2023).

доступні для продажу їх власником; а панки з фіолетовим фоном мають активну ставку, яку можна переглянути на сайті⁶⁹.

Також одними з найвідоміших проєктів найбільш затребуваних арт-об'єктів для колекціонування постає *The Bored Ape Yacht Club* (БАУС) (Додаток 4). Яхт-клуб нудьгуючих мавп (*The Bored Ape Yacht Club*) – це колекція з 10 000 зображень мавп, яка була створена стартапом Yuga Labs у 2021 році; це є корисним яскравим прикладом репрезентування для розуміння феномену колекціонування у зв'язку з поняттям ідентичності. Згідно з інтерв'ю CoinDesk, засновники Гордан Гонер (Gordan Goner) and Гаргамель (Gargameli) мали ідею бару, який був би доступний лише членам ексклюзивного клубу, де членами клубу стали мавпи, і з цього народилася концепція яхт-клубу Bored Ape Yacht Club, що була представлена публіці 23 квітня 2021 року. На момент випуску цієї серії робіт, вони коштували по 0,08 ETH або ~\$200, що за сьогоднішніми мірками було майже безкоштовно, тому колекція з 10 000 NFT була розпродана приблизно за тиждень завдяки розголосу одним з найбільш прибуткових і плідних колекціонерів NFT – Pranksy⁷⁰.

Таким чином, купивши одну з робіт даної колекції, ви отримуєте вашу унікальну NFT Bored Ape, що одночасно є і членською картою яхт-клубу, яка надає доступ до певного переліку особливих переваг, доступних лише її членам, що з часом тільки збільшується. Першою і доволі унікальною з яких є доступ до The BATHROOM – спільної дошки для графіті. Майбутні зони та привілеї можуть бути розблоковані спільноту через активацію дорожньої карти.

Отож, з огляду на цей феномен NFT-мистецтва ми можемо зробити висновок, що ця концепція з використанням NFT-технології, у випадку з проєктом *The Bored Ape Yacht Club*, надає не просто естетично-графічне

⁶⁹ CryptoPunks. Larva Labs. URL: <https://www.larvalabs.com/cryptopunks> (date of access: 24.05.2023).

⁷⁰ More than JPEGs: How Bored Ape Yacht Club Built an NFT Empire. Nansen | *On-chain Insights for Crypto Investors and Teams*. URL: <https://www.nansen.ai/research/more-than-jpegs-how-bored-ape-yacht-club-built-an-nft-empire> (date of access: 24.05.2023).

зображення, представили її «як ексклюзивну соціальну організацію, що надає її учасникам додаткові переваги»⁷¹. Тож, придбана «нудьгуюча мавпа» може слугувати своєму власнику як унікальна цифрова ідентичність і відкривати для нього цифрові двері у простір нових привілейованих можливостей. Таким чином, купівля мавпи не обмежується лише фінансовою інвестицією та капіталізацією NFT картинки, а має наслідки, які виходять далеко за межі простого володіння, маючи на увазі ексклюзивність і привілеї, що впливають на життя і стиль життя колекціонера⁷².

III.2. Досвід українських інституцій використання NFT технологій та «нового» мистецтва

У попередній частині роботи ми розглянули міжнародний досвід та проєкти, що пов'язані з імплементацією NFT-мистецтва у світовий адаптований арт-ринок. Завдяки унікальним технологічним можливостям NFT ми спостерігаємо появу інноваційних проєктів, інституцій та компаній, які кидають виклик традиційним формам сприйняття та уявленням про мистецтво, і українська арт-сфера не є виключенням. Багато культурних та мистецьких інституцій, як от музеї, галереї тощо, намагаються зануритись в новий шлях «нового» мистецтва й розвивати український арт-ринок, що буде конкурентним до інших держав.

Кожен митець, незалежно від своєї національності, виду діяльності та форми своєї творчості, має змогу долучатись до світових цифрових просторів, де

⁷¹ CryptoPunks VS Bored Ape Yacht Club: The Final Clap? - NonFungible.com. *NonFungible.com*. URL: <https://nonfungible.com/news/analysis/cryptopunks-vs-bored-ape-yacht-club-the-final-clap> (date of access: 24.05.2023).

⁷² Coppelli L. Crypto-art and NFTs: a technical and aesthetic analysis : Master's Degree Thesis. Venice, 2022. 118 p. URL: <http://dspace.unive.it/bitstream/handle/10579/21777/883155-1263697.pdf?sequence=2> (date of access: 20.04.2023).

мають можливість продавати свої роботи. Проте цікавим постає доволі нішевий аспект, а саме цифрові виставкові простори, що можуть бути пов'язані зі загальновідомими метасвітами, які вже було зазначено раніше, або ж створеними власноруч в межах своєї компанії чи інституції.

В Україні яскравим прикладом такого виду проєкту є українська платформа V-Art – перша спеціалізована онлайн блокчейн-платформа для демонстрації, колекціонування та продажу цифрового мистецтва. Це доволі молодий стартап, заснований у 2020 році українцями з глибокою експертизою в галузі права інтелектуальної власності, блокчейну та імерсивних технологій. Тож головною метою у них є запровадження ліцензування прав інтелектуальної власності, аби дії над ним були простими та ефективними⁷³, тому їх послуги полягають у наданні допомоги брендам, компаніям чи іншим організаціям щодо ліцензування та монетизування цифрового контенту. І, звичайно, однією з сфер зацікавлення даного стартапу є сучасне цифрове мистецтво, проєкти з яким ми і розглянемо детальніше.

Одним з високо імерсивних та інтерактивних технологій, що команда впроваджує для комунікації споживачів для своїх клієнтів – це VR (virtual reality). Завдяки використанню технології VR, тобто віртуальної реальності, компанії та бренди можуть представляти свою продукцію чи переносити власні фізичні проєкти у новий цифровий вимір, наприклад різноманітні виставки чи аукціони галерей тощо. Використовуючи поєднання метасвітів та цифрового мистецтва, ми можемо самостійно дистанційно долучитись до перегляду віртуальних просторів, що були оформлені спеціально для віртуальних виставок діджитал мистецтва. Замислено заповнюючи безтілесний простір віртуального, художники мають можливість створювати нові моделі взаємодії між предметом, собою та іншими.

⁷³ V-Art. URL: <https://v-art.digital/about/> (дата звернення: 25.05.2023).

Одним з таких проєктів компанії V-Art є співпраця з українським центром сучасного мистецтва М 17 (ЦСМ М17), що функціонує як освітньо-дослідницька платформа та експозиційний майданчик сучасного мистецтва України та світу. Проєкт полягав у створенні цифрового простору однієї з виставок цієї культурної інституції, а саме відтворення у віртуальній 3D моделі фізичного простору М 17 з виставкою Віктора Сидоренка “Нульовий рік. Ідея світла” (Додаток 7). Застосовуючи мобільну програму від V-Art, або комп’ютерну версію, ми маємо змогу поринути у віртуальну версію простору М 17, «поблукати» залами та розглянути всі наявні арт-об’єкти митця, що були представлені на фізичній виставці, відцифровані та закарбовані у блокчейні NFT⁷⁴. Таким чином, ЦСМ М17 впровадили нову модель експонування творів цифрового мистецтва, що першочергово були створені у фізичному форматі.

Варто також зазначити, що цей проєкт не обмежився лише віртуальною версією. Як частина проєкту було відцифровано частину творів Віктора Сидоренка та випущено спеціальну NFT серію митця «*Lexicon*» (Додаток 8) у середині лютого 2022 на платформі Binance. Цю частину цієї колекції також можна проглянути у віртуальному просторі М17, про яку було зазначено вище (Додаток 7, рис. 2.1, 2.2). Невипадково, що ця серія NFT-робіт «*Lexicon*» Віктора Сидоренка була створена незадовго до повномасштабного вторгнення та загарбницької війни росії проти України. Тому 50% коштів від сьомого випуску підуть на благодійність на підтримку сфери української культури через програми благодійного фонду «*Art for Victory UA*». Як зазначила Наталія Шпитковська, директорка Центру сучасного мистецтва М17: «Успіх Сидоренка в NFT ґрунтується на його визнанні та ряді важливих мистецьких проєктів. Сподіваємося, що це дозволить колекціонерам відрізнити мистецтво від

⁷⁴ Цифровий простір ЦСМ М17 | M17 Contemporary Art Center. *Main | M17 Contemporary Art Center*. URL: <https://m17.kiev.ua/calendar/tsyfrovyj-prostir-tssm-m17/> (дата звернення: 25.05.2023).

спекулятивних цифрових активів»⁷⁵. Ця цитата чудово ілюструє тверезість та готовність представників арт-ринку не знецінювати справжнє цифрове мистецтва, надаючи увагу звичайним графічним зображенням, що підкріплені блокчейном NFT та представлені на маркетплейсах.

Продовжуючи далі актуальну мистецьку тему, що яскраво побутує в мистецькому світі України – тема війни, варто також розглянути проєкт «Музей *MetaHistory NFT*» (Додаток 9, рис. 1.1, 1.2). Цей Музей війни росії проти України був створений з метою збереження правди та увічнення історії поточних подій в Україні, що репрезентуються в творах NFT-мистецтва, а також для збору коштів на гуманітарну допомогу. «Ми по-новому ставимося до ролі мистецтва в суспільстві – воно має бути актуальним, відважним, наполегливим. І вічним»⁷⁶. Тож, завдяки NFT технології даний проєкт фіксує новини про важливі події війни в Україні, завдяки команді художників створюється робота зі своєю власною інтерпретацією змісту та сенсу новин, і використовують смарт-контракти, щоб розмістити ці роботи як NFT у блокчейні Ethereum (Додаток 9, рис. 1.2, 2). Наразі в обігу вже понад 2069 творів NFT-мистецтва, за які зібрано понад \$1,482,134, або ж 824.63 ETH, випущено 11 дропів (адже роботи випускаються дропами, а не після кожної новини), проведено 93 аукціони та 3 події у метавсесвіті. Виручені кошти перераховуються на офіційні рахунки українських міністерств та волонтерських фондів, тобто виконує одну з головних своїх цілей - благодійна фінансова допомога для нашої боротьби проти окупантів, а список транзакцій з детальнішою інформацією про них можна переглянути безпосередньо на сайті проєкту. Важливо, що цей віртуальний музей було створено і керується українською крипто спільнотою та підтриманий з боку держави, а саме Міністерством цифрової трансформації України (Мінцифри), Міністерства

⁷⁵ Buy NFT "Lexicon" to help Ukraine | M17 Contemporary Art Center. Main | M17 Contemporary Art Center. URL: <https://m17.kiev.ua/exhibition/nft-lexicon/> (date of access: 25.05.2023).

⁷⁶ Meta History Gallery. *NFT Museum of the War of russia against Ukraine*. URL: <https://metahistory.gallery/about-us> (date of access: 25.05.2023).

культури та інформаційної політики, Міністерства освіти і науки, а також українською урядовою франдрейзинговою платформою UNITED24.

Ще однією благодійною ініціативою є децентралізована автономна організація DAO Charity, що має NFT-проект, мета якого також постає у висвітленні історій очевидців війни всьому світу та знайомство з героями, які стали символами свободи. За допомогою використання блокчейн-технологій, команда проекту розробляє колекція «NFT Charity» (Додаток 10), де центральним героєм стане Воїн Свободи, що буде образом втілення усіх захисників, які борються за життя своїх рідних, за українців, та свободу нашої України. Для вседоступності та зрозумілості функціонування продажів, проектом створено Телеграм-канал, де вони публікують всі новини та історії захисників/-ць, де учасники White List зможуть першими долучитись до купівлі унікальних творів цієї колекції проекту. А всі кошти з продажів даної колекції NFT Charity проект спрямує на допомогу цивільному населенню та Збройним Силам України⁷⁷.

В мистецькому світі є доволі поширені PFP проекти, де художники створюють оригінальних персонажів, яких колекціонують покупці, а кошти з покупок переводять на особливі рахунки, такі як розбудова бізнесів, благодійність тогщо. Група під назвою Crypto Baristas (Додаток 11) запускає персонажів і використовує свої прибутки для відкриття кафе, що фінансується за рахунок NFT⁷⁸. Подібними за форматом є цікаві українські проекти UACat Division (Додаток 12) та #ActLikeZelensky (Додаток 13). Перша NFT-колекція UACat Division — це спільна ініціатива криптомедіа Incrypted, франдрейзингової платформи UNITED24 та української криптовалютною біржі WhiteBIT, що мають на мені продати 10 000 бойових NFT-котиків з різних родів військ на основі блокчейн-технології, кошти з продажів яких підуть на придбання чотирьох

⁷⁷ NFT колекція від DAO CHARITY. *DAO charity*. URL: <https://daocharity.io/nft> (дата звернення: 25.05.2023).

⁷⁸ NFTs: Five trends shaping the future of art NFTs. SaatchiArt. URL: <https://canvas.saatchiart.com/nft-art/nfts/five-trends-shaping-the-future-of-art-nfts> (date of access: 28.09.2022).

бойових одиниць морських дронів для флоту ЗСУ з рахунку UNITED24. Другий проєкт – це «унікальна NFT-колекція, яка поєднує відчуття ексклюзивності з відчуттям гордості за допомогу, яку цей токен надав українським захисникам», як зазначають члени команди #ActLikeZelensky⁷⁹. Колекція NFT-артів складається зі 100 різних образів президента України та зображає конкретні дії, які можуть допомогти нашим військам перемогти у війні з росією. Мета проєкту – придбати 1000 тепловізорів, 500 радіо, 500 ліхтариків та 500 захисних комплектів (бронежилет і каска), тому кошти від продажу творів цієї колекції будуть передані ініціативі Arms⁸⁰. Придбати готові роботи можна на платформі Foundation⁸¹.

Щодо цікавих українських проєктів, то варто також зазначити про українську IT-компанія Kitsoft, що створила NFT-проєкт Chthonic, аби познайомити світове суспільство з українською міфологією і давніми традиціями. На конкурсі Хакатон 3.0 вони представили свою першу NFT-колекція проєкту — Wired Motnka (Додаток 14) – це генеративні картинки ляльок мотанок, що стають певними образами поєднання в собі минулого, сучасного і майбутнього культури України. Їх формат нагадує функціонал створення PFP, таких як BAYC або CryptoPunks, де буде створено близько 10 000 випадкових зображень, які генерує запрограмований штучний алгоритм, вхідні параметри якому надає сам митець проєкту⁸². Купити роботи можна на NFT-платформі OpenSea.

В українському правовому секторі доволі гостро постає питання з врегулюванням права власності на твори мистецтва, що в основі використовують

⁷⁹ Українські digital-спеціалісти запускають NFT-колекцію #ActLikeZelensky, що закликає допомогти Україні конкретними діями. *Mind.ua*. URL: <https://mind.ua/news/20238163-ukrayinski-digital-specialisti-zapuskayut-nft-kolekciyu-actlikezelensky-shcho-zaklikae-dopomogti-ukrayi> (дата звернення: 26.05.2023).

⁸⁰ Там само.

⁸¹ <https://foundation.app/collection/zelensky>

⁸² В Kitsoft запускають NFT-колекцію про українську міфологію. *Telegraf – журнал дизайнерів*. URL: <https://telegraf.design/news/v-kitsoft-zapuskayut-nft-kolektsiyu-pro-ukrayinsku-mifologiyu/> (дата звернення: 26.05.2023).

NFT-технологію, тому розробка й конкретизація правової основи для створення дій над NFT мистецтвом є дуже важливим. Це потрібно для того, аби різноманітні художники, музиканти, підприємці тощо та інституції, такі як музеїв, галерей, могли вільно входити та розповідати про себе на арені міжнародного ринку NFT⁸³.

Проте, наразі, це не заважає державним установам робити перші кроки до діджиталізації своєї роботи та надбань. Яскравим прикладом є Національний художній музей України, який у співпраці з компанією STAMPSDAQ, випустив унікальну анімовану NFT-колекцію українського мистецтва з творів власних фондів. Колекція укладатиметься з понад 20 відомих шедеврів музею, проте наразі меред цих NFT-робіт ми можемо побачити 5 мистецькі витворів мистецтва, а саме твори Всеволода Максимовича «Автопортрет» і «Маскарад», «Жінка з квітами» Олександра Мурашка, «Міст.Севр» Олександри Екстер та «Козак Мамай» Петра Рибки. Як зазначає Андрій Шаповалов, CEO стартапу STAMPSDAQ, що «ця ініціатива є тільки першим кроком в реалізації масштабного проєкту трансформації художньої спадщини України в цифровий формат NFT»⁸⁴. А за словами Юлії Литвінець, генеральної директорки Національного художнього музею України, чи не найбільшу роль в цьому проєкті відіграє "додана вартість" цифрового мистецтва в форматі NFT – анімовані ефекти, які допомагають розкрити контекст написання твору, але водночас викликають бажання прийти до музею і побачити оригінал на власні очі"⁸⁵. Цікаво, що передбачено виплати роялті у розмірі 10% від кожного проданого NFT, що у середньостроковій перспективі може допомогти з фінансування музею. Придбати роботи можна на платформі Patron-of-Art.com,

⁸³ Булавина Н. Симбіоз цифр і сучасного мистецтва. Новий світ NFT. *Сучасне мистецтво*. 2022. № 18. С. 87–96. URL: <https://doi.org/10.31500/2309-8813.18.2022.269712> (дата звернення: 26.09.2022).

⁸⁴ NFT-мистецтво під час війни в Україні: 4 найцікавіші проєкти. *Суспільне Культура*.

URL: <https://susplne.media/424095-nft-mistectvo-pid-cas-vijni-v-ukraini-4-najcikavisi-proekti/> (дата звернення: 25.05.2023).

⁸⁵ Попович Н. Роботи з колекції NAMU можна буде придбати в NFT. *Your Art*.

що придбала ексклюзивні права на продаж колекції NFT у STAMPSDAQ, української компанії, що займається продажем NFT.

Також подібний приклад створив Національний музей у Львові імені Андрія Шептицького, що спільно з вищезгаданою платформою V-Art, розпочали роботу над створенням власної NFT-колекції «*Альтернативні виміри*». До колекції увійдуть 24 NFT-роботи творів мистецтва європейських й українських художників з фонду музею, які ніколи не виставлялись в інституції через свої особливі фізичні властивості для експонування. Безпосередньо це роботи Рембрандта, точніше його офорти, малюнки італійських художників XVII–XVIII століть, а також унікальні українські народні гравюри в техніці деревориту XVIII–XX століть. Саме через фізичну вразливість та особливість зберігання багатьох мистецьких творів виникає критичний виклик для музеїв, що пов'язаний із способами і формою їх експонування. Тому NFT-технологія на сьогоднішній день є універсальною альтернативою збереження унікальних колекцій різних інституцій, а 3D моделювання та візуальних проєкцій своєю чергою постають як чудові способи виставкової діяльності, що розширює варіативність та доступність до експозицій.

Для українських реалій ці способи використання сучасних технологій є вкрай необхідними, адже у процесі воєнних дій можливі евакуації творів мистецтва, їхнє пошкодження чи повне знищення, а також відсутність належної охорони. Тож такі альтернативні моделі порятунку творів мистецтва допомагають у вирішенні питання щодо засобів збереження і репрезентації культурної спадщини. За словами Ігоря Кожана, генерального директора Національного музею імені Андрія Шептицького у Львові, цей проєкт суттєво розширює горизонт різноманітних візій музею як інституції, для якої

використання NFT-технології постає своєрідним “вікном” для віртуальної мандрівки будь-якого твору мистецтва зі збірок музею у всьому світ⁸⁶.

Таким чином, завдяки цьому проєкту, організатори ставлять собі за мету, «аби в контексті постійної руйнації матеріальної культурної спадщини та депривілізації нематеріальної, віртуальний простір, у якому буде розміщено твори, став своєрідним безпечним прихистком для українського мистецтва»⁸⁷.

Висновки до розділу III

Нові технології породжують нові можливості, і одним з яскравих прикладів є створення та поширення використання метасвітів. Саме ці віртуальні реальності стали конкурують із реальним світом. Проте це одна з цікавих форм простору, що не потребує фізичної присутності, великої кількості робочої сили, і надає можливість створювати те, чого не може бути в нашому реальному світі, або переводить існуючі елементи для віртуального користування.

Ми розглянули два яскравих кейси залучення віртуальної реальної для двох найбільших аукціонних будинків – Sotheby's та Christie's, які використовують нові технології створення метасвітів для розширення меж своєї діяльності. Таким чином, ми бачимо успішні приклади, такі як мережева платформа аукціону Christie's 3.0, що присвячена лише творам мистецтва, створеним за допомогою

⁸⁶ “Альтернативні виміри” мистецтва: Національний музей у Львові створить NFT-колекцію графіки. *Антиквар*. URL: <https://antikvar.ua/alternatyvni-vymiry-mystetstva-natsionalnyj-muzej-u-lvovi-stvoryt-nft-kolektsiyu-grafiky/> (дата звернення: 26.05.2023).

⁸⁷ “Альтернативні виміри” мистецтва: Національний музей у Львові створить NFT-колекцію графіки. *Антиквар*. URL: <https://antikvar.ua/alternatyvni-vymiry-mystetstva-natsionalnyj-muzej-u-lvovi-stvoryt-nft-kolektsiyu-grafiky/> (дата звернення: 26.05.2023).

NFT-технології, та власна віртуальна платформа Sotheby's Metaverse, в якій представлено метапростір галереї, де проводяться заходи, аукціони та інші події.

Проте не лише такі «гіганти» арт-світу готові використовувати NFT-технологію у своїх проєктах. Відомі митці також активно залучають цю можливість у формування нових колекцій своєї творчості задля більшого поширення, вигоди, створення певного резонансу у суспільстві та покращення процесу капіталізації своїх творів. Так ми вже знаємо про найвідоміший випадок з продажем найдорожчої NFT картини "Beeple's Everyday: Перші 5000 днів", що призвела фурор у світі мистецтва, і також цікавий проєкт Дем'єна Герста «The Currency», що затверджує певну популярність використання NFT-технології у мистецьких творах.

Українська арт-сфера не відстає від світових трендів та розвитку сучасних технологій, тому і в нашому просторі мистецтва є різноманітні кейси. До прикладу, вартий уваги не лише української спільноти, але й світової, унікальний стартап V-Art, що займається проєктами з оцифруванням різних об'єктів, в тому числі і мистецьких творів, та створення належної підготовки у перетворенні їх у NFT-продукт. Також команда компанії займається візуалізацією віртуальних просторів, зокрема різноманітних виставок, галерей/музеїв тощо, що розвиває в Україні використання різних новітніх технологій для створення найсучасніших продуктів.

Одним з таких кейсів є співпраця V-Art разом з українським центром сучасного мистецтва M 17 для створення віртуального простору їх галереї разом з виставкою Віктора Сидоренка «Нульовий рік. Ідея світла». Навіть митець, роботи якого були оцифровані, скористався NFT-технологією для створення власної NFT серії «Lexicon».

Проте це не унікальний випадок, адже в Україні за останні півтора-два роки створено безліч мистецьких проєктів з використанням блокчейну. Так ми

можемо пишатись особливо успішним проєктом Музею Meta History NFT, що має на меті збереження увічнення історії подій в Україні з початку повномасштабного вторгнення росії в лютому 2022 року, що репрезентуються в творах NFT-мистецтва, а також благодійна ціль – збір коштів на гуманітарну допомогу. Подібну модель та ціль мають також проєкт автономної організації DAO Charity з власною колекцією під назвою «NFT Charity».

Неможливо оминати певного феномену у світі мистецтва – проєкти за типом PFP. Ця модель використання криптомистецтва цікавим чином сформувала навколо себе величезний ажіотаж, що спричинено створенням унікальної закритої спільноти власників активів конкретного проєкту. Найпоширенішими прикладами, що ми розібрали, є проєкти CryptoPunks та The Bored Ape Yacht Club (BAYC). Особливість такого роду проєктів полягає у великій кількості зображень, що створені запрограмованими художником елементами, які формують різноманітні варіації картинок особливих персонажів, які відрізняються завдяки унікальним елементам, від чого і залежить ціноутворення кожного арт-об'єкту.

В цьому тренді не поступаються і українські проєкти з моделлю PFP. В цій роботі ми розглянули ті проєкти, що безпосередньо залучені до благодійності, а саме збору коштів на гуманітарну допомогу. Це такі проєкти, як UACat Division та #ActLikeZelensky, а також NFT-проєкт Chthonic, що мають свою першу блокчейн колекція під назвою Wired Motnka, що спрямована по популяризацію української культури з акцентом на традиційні ляльки-мотанки та міфи нашого народу.

Не менш успішними є проєкти українських музеїв, що долучились до створення власних NFT колекцій з творів мистецтв своїх фондів задля поширення та збереження мистецьких шедеврів. Серед проаналізованих вище ми маємо проєкт Національного художнього музею України у Києві та Національного музею імені Андрія Шептицького у Львові під назвою

«Альтернативні виміри». Використання NFT-технології дозволяє зберегти художні твори, що потребують особливих умов зберігання та не мають права бути проданими, тож оцифрування і застосування блокчейну дає шанс широкому поширенню та збереженню візуальних пам'яток культури. Це також унікальний метод збереження мистецьких робіт у наш час російсько-української війни, адже терористичні атаки ворога знищують наш спадок, в тому числі і той, що стосується музеїв. Тому сподіваємось, що проблема з правовим врегулюванням використання NFT-технології буде вирішено і більшість музеїв матимуть змогу в такий спосіб зберегти у віртуальному просторі свої фонди.

ВИСНОВКИ

У межах нашої роботи ми прослідували появу та розвиток нової технології NFT, що підкреслила самостійність діджиталізації мистецтва та призвела його демократизації, і проаналізували зміни, тенденції впливу та нові можливості NFT-мистецтва на сучасний арт-ринок. Таким чином, досліджено конкретні прояви особливостей NFT-технології у мистецьких творах та приклади використання нової технології у полі сучасного художнього ринку.

Перший розділ присвячено дослідженню та аналізу нових технологій, їх розвитку та вплив на формування «нового» цифрового мистецтва, що використовує за основу своєї концепції блокчейн технологію. Завдяки використанню NFT-технології ми спостерігаємо зміну традиційного бачення мистецького твору, адже тепер нова форма арт-об'єкту має унікальне буття у місці, де перебуває, яке важко досягнути звичним сприйняттям шедеврів художнього стилю. Головною унікальною особливістю NFT-мистецтва полягає у використанні технології блокчейн, що має свої характерні можливості такі, як фіксування унікальності та корегування використання продукту власником, що зберігається у коді об'єкту. Це мистецтво створює новий принцип надійного запису ідентифікації творця, формування права власності на мистецькі твори, яке не можна редагувати і яке не можна підробляти, створюючи надійну гарантію безпеки інформації у коді.

Проте блокчейн технологія має й підступні аспекти, що можуть призвести до неочікуваних змін. Серед досліджених загроз щодо формування мистецьких творів з використанням блокчейну є його нетотожність, ефемерність і непізнаваність. Певною мірою, можна визнати, що ці якості можуть бути притаманні будь-якому естетичному досвіду. Таким чином, ми дослідили проблематику естетичного у творах NFT-мистецтва. Естетика NFT-мистецтва

має постає певною мірою корисною, проте пов'язана з нею привілейованість щодо художньої унікальності більше не є безумовно об'єктивною при оцінці мистецтва на даний час. NFT-технологія дала шлях розвитку цифрового мистецтва у сторону світового визнання його як цінного й унікального активу та предмета для колекціонування, що у результаті призвело до засвідчування діджитал мистецтва як справжнього мистецтва у його власному розумінні владними колами образотворчого мистецтва.

У другому розділі роботи на основі різноманітних праць дослідників та додаткових джерел ми проаналізували та встановили основні тенденції та переваги NFT-мистецтва, що впливають на формування сучасного художнього ринку, спираючись на дослідження цінності нової технології в економічному обігу сфери. Характерними властивостями технології NFT є її можливість запобігання злочинних маніпуляцій творів мистецтва, а також забезпечення відкритого і прозорого принципу ціноутворення та процесу торгівлі творами NFT. Тому завдяки онлайн-дистрибуції, актам купівлі-продажу у криптовалюти, торгівля, оплата, розміщення та зберігання NFT-мистецтва стають доступнішими та ефективнішими для більш широкого кола людей. Тож послідовно виникають та поширюються для користування різноманітні маркетплейсами як відкриті арени для купівлі-продажу творів NFT-мистецтва, що також формує одну з головних характеристик демократизації мистецтва.

Аналізуючи основні зміни в економічній парадигмі цінності NFT у просторі арт-ринку, ми прослідковуємо наступні особливості цього впливу. Перш за все, це розвиток відкритих аукціонів, що розширює спектр покупців та їх можливості щодо покупки творів з використанням NFT. Це все утворює особливі фінансові цінності завдяки інвестиціям, а також формує певні естетичні цінності й смаки самих покупців та колекціонерів. Своєю чергою для митців ця технологія використання блокчейну допомагає молодим, немейнстримним художникам вийти на ринок та поділитись сформованою особистою унікальною історією

успіху, що відображає творчий шлях митця. Тому успішними митцями на арт-ринку вважаються ті, хто характеризується особливим креативом з концептуалізацією довгострокових стратегій, що впливають на твори художників і їх аудиторію. Також митці NFT-мистецтва мають привілей створення прямої комунікацію зі своїми прихильниками, тим самим, створюючи особливі спільноти. Саме тому характерним питання постає фінансування, адже з цією технологією художники можуть отримувати свої роялті, тобто періодичні виплати, за продані твори NFT-мистецтва. Таким чином, митці мають більшу свободу у самовираженні, формують власну аудиторію і мають змогу формувати власний шлях митця, уникаючи традиційних гейткіперів мистецтва, і використовуючи різноманітні маркетплейси, що підтримують мистецькі твори з NFT-технологією. Всі дії відбуваються відкрито і прозоро, запобігаючи порушенню авторських прав і даючи гарантію щодо автентичності творів мистецтва.

Третій розділ присвячено власному аналізу досліджуваних досвідів міжнародних та українських інституцій та проєктів, що впроваджують у свою діяльність NFT-мистецтва. Унікальним для арт-світу постає використання нової форми реальності – метасвітів як новий простір для розвитку своїх практик та розширення використання можливостей технології NFT. Ми розглянули приклади залучення метасвітів у свій досвід двох найбільших аукціонних будинків – Sotheby's та Christie's. Для огляду було обрано мережеву аукціонну платформу Christie's 3.0, яка присвячена винятковим творам мистецтва на основі NFT-технології, та особисту платформу Sotheby's Metaverse, що створена для безпосередньої роботи з обраними колекціями NFT. Неможливо було оминати роботу з NFT-технологією безпосередньо самих художників у їх творчості. Ми розглянули рекордний продаж аукціонного дому Christie's одного з найдорожчих художників Майка Вінкельмана (відомим під псевдонімом Beeple) та його найдорожчу роботу цифрового мистецтва NFT "*Everydays: Перші 5000 днів*", що

була продана за 69 мільйонів американських доларів. Також розглянули приклад проєкту одного з найбагатших художників Дем'єна Герста – «The Currency», щл складається з серії 10 000 унікальних спот-картин, які пов'язані зі своїми віртуальними «двійниками», що створені за допомогою NFT-технології.

Таким чином, ми бачимо різні приклади адаптації художників до нових технологій і можемо аналізувати їх методи формування мистецтва й правових питань щодо їх існування та використання. Для дослідження ми також взяли феномен NFT-мистецтва – PFP проєкти, особливість яких було проаналізовано на таких прикладах як CryptoPunks та The Bored Ape Yacht Club (BAYC). Ці проєкти створюють велику кількість запрограмованих художником різноманітних варіацій картинок особливих персонажів, які відрізняються завдяки унікальним елементам, від чого і залежить ціноутворення кожного арт-об'єкту.

Український арт-простір не поступається перед міжнародним мистецьким світом своїм розвитком та використанням NFT-технології. Тож для аналізу та дослідження метасвітів ми обрали унікальний стартап V-Art, що займається проєктами з оцифруванням різних об'єктів, в тому числі і мистецьких творів, та створення належної підготовки у перетворені їх у NFT-продукт. Одним із прикладів було досліджено 3D візуалізацію виставки художника Віктора Сидоренка «Нульовий рік. Ідея світла» у ЦСМ М17. Це унікальний проєкт в Україні, що розкриває можливість застосування віртуальної реальності для практик галерей та музеїв. Варто також зазначити, що роботи зазначеного вище митця також зазнали впливу NFT-технологією, адже було створено його власну серію «Lexicon» у NFT форматі та виставлено на продаж на маркетплейсі Binance.

Особливу увагу в дослідженні було присвячено українським мистецьким проєктам, що застосовують NFT-технологію у своїх творах з метою збору коштів для різних інституцій та фондів, що допомагають у боротьбі українців в російсько-українській війні з моменту повномасштабного вторгнення.

Найяскравішим проаналізованим прикладом є успішний проєкт Музею Meta History NFT, що має на меті збереження увічнення історії подій війни в Україні що репрезентуються в творах NFT-мистецтва, та подібний проєкт автономної організації DAO Charity з власною колекцією під назвою «NFT Charity». Також було проаналізовано популяризацію формату PFP і українських проєктах, таких як UACat Division та #ActLikeZelensky, а також NFT-проєкт Chthonic, що мають свою першу блокчейн колекція під назвою Wired Motnka, що спрямована по популяризацію української культури з акцентом на традиційні ляльки-мотанки та міфи нашого народу.

Крім того успішними є проєкти українських музеїв, що долучились до створення власних NFT колекцій з творів мистецтв своїх фондів задля поширення та збереження мистецьких шедеврів. Серед досліджених вище ми маємо проєкти Національного художнього музею України у Києві та Національного музею імені Андрія Шептицького у Львові під назвою «Альтернативні виміри». Використання NFT-технології надає можливість зберегти художні твори, що потребують особливих умов зберігання та не мають права бути проданими, тож оцифрування і застосування блокчейну дає шанс широкому поширенню та збереженню візуальних пам'яток культури. Це унікальний й перспективний метод збереження мистецьких робіт у наш час війни, адже терористичні атаки ворога знищують наш мистецький спадок. Тому для вирішення проблем зі збереженням в такій форма українському арт-простору не вистачає чіткого правового врегулюванням законодавства щодо використання NFT-технології, результат якого дасть змогу більшості музеям застосовувати такий спосіб аби зберегти у віртуальному просторі свої фонди.

БІБЛІОГРАФІЯ

1. Bsteh S. From Painting to Pixel: Understanding NFT artworks. Erasmus University Rotterdam, 2021.
2. Coppelli L. Crypto-art and NFTs: a technical and aesthetic analysis : Master's Degree Thesis. Venice, 2022. 118 p.
URL: <http://dspace.unive.it/bitstream/handle/10579/21777/883155-1263697.pdf?sequence=2> (date of access: 20.04.2023).
3. Cubitt S. Digital aesthetics. London: SAGE, 1998. 172 p.
4. Estorick A. Waters K., Diamond C. In Search Of An Aesthetics Of Crypto Art. *artnome.com*. URL: <https://www.artnome.com/news/2021/4/10/in-search-of-an-aesthetics-of-crypto-art> (date of access: 14.05.2023).
5. Freeland C. But Is It Art?: An Introduction to Art Theory. Oxford University Press, USA, 2002. 254 p.
6. Fry R. E. Art and the market: Roger Fry on commerce in art. Ann Arbor, Mich : University of Michigan Press, 1998. 222 p.
7. Grau O., Hoth J., Wandl-Vogt E. Introduction. In: Oliver Grau, Janina Hoth, Eveline Wandl-Vogt (Hg.): Digital Art through the Looking Glass. New strategies for archiving, collecting and preserving in digital humanities. Krems a.d. Donau: Edition Donau-Universität 2019, P. 9–23.
8. Nadini, M., Alessandretti, L., Di Giacinto, F. *et al.* Mapping the NFT revolution: market trends, trade networks, and visual features. *Sci Rep* 11, 20902 (2021).
<https://doi.org/10.1038/s41598-021-00053-8>
9. Paul C. Companion to Digital Art. Wiley & Sons, Limited, John, 2016. P.265-280.
10. Paul C. Introduction From Digital to Post-Digital—Evolutions of an Art Form. In Paul, Christiane (ed.). *A Companion to Digital Art*. Malden, MA: Wiley, 2016. P. 1–2.

11. Paul C. A Changing Aesthetics, or: How To Define and Reflect on Digital Aesthetics. An Interview with Christiane Paul. In A. Dekker (ed.) *Speculative Scenarios*, Eindhoven: Baltan Laboratories, 2013. P. 16-24.
12. Quirion A. What Is an NFT and Why Should Archivists Pay Attention? *Archeota*. 2021. Vol. 7, no. 1. P. 11–13.
URL: https://scholarworks.sjsu.edu/cgi/viewcontent.cgi?article=1013&context=saasc_archeota (date of access: 10.05.2023).
13. Simanowski R. Convergences in creating and understanding digital art: Interview with Richard Karpen. In: *Dichtung Digital. Journal für Kunst und Kultur digitaler Medien*. Nr. 24, Jg. 4 (2002-07-26), Nr. 4, P. 1–4. DOI: <https://doi.org/10.25969/mediarep/17552>.
14. Wang S. Crypto Art: NFT Art Trading and the Art Market. *Asian Journal of Social Science Studies*. 2022. Vol. 7, no. 10. P. 14-17. URL: <https://doi.org/10.20849/ajsss.v7i10.1311> (date of access: 20.05.2023).
15. Wang Q. Non-Fungible Token (NFT): Overview, Evaluation, Opportunities and Challenges. *ArXiv abs/2105.07447*, 2021. n. pag.
16. Woodmansee M. *The Author, Art, And The Market: Rereading The History Of Aesthetics*. NY: Columbia University Press, 1994. 232 p.
17. Беньямін В. Вибране / Пер. з нім. Ю.Рибачук, Н.Лозинська. Львів: Літопис, 2002. С. 53-80.
18. Булавіна Н. Симбіоз цифр і сучасного мистецтва. Новий світ NFT. *Сучасне мистецтво*. 2022. № 18. С. 87–96. URL: <https://doi.org/10.31500/2309-8813.18.2022.269712> (дата звернення: 26.09.2022).
19. Гаряєва Г., Приходько Є., Куценко С. Цінність, легітимність і корисність NFT-мистецтва. *Слобожанські наукові читання: соціально-економічні та гуманітарно-правові виміри [Електронний ресурс]*: матеріали Всеукр. науково-практ. конф., м. Харків, 15–16 листоп. 2022 р. Харків, 2022. С. 46–

51. URL: <https://repository.kpi.kharkov.ua/handle/KhPI-Press/61244> (дата звернення: 21.05.2023).
20. Міронова Т. Понятійно-категоріальна система сучасного українського мистецтва в новій естетичній парадигмі ХХІ століття. Збірник наукових праць СУЧАСНЕ МИСТЕЦТВО, (16), 2020. С. 179–188. <https://doi.org/10.31500/2309-8813.16.2020.219999>
21. Раш М. Новые медиа в искусстве. Москва : Ад Маргинем Пресс, 2018. 256 с.

ДЖЕРЕЛА

1. "Quantum" Kevin McCoy. *Sotheby's.com*.
URL: <https://www.sothebys.com/en/buy/auction/2021/natively-digital-a-curved-nft-sale-2/quantum> (date of access: 13.05.2023).
2. “Альтернативні виміри” мистецтва: Національний музей у Львові створить NFT-колекцію графіки. *Антиквар*.
URL: <https://antikvar.ua/alternatyvni-vymiry-mystetstva-natsionalnyj-muzej-u-lvovi-stvoryt-nft-kolektsiyu-grafiky/> (дата звернення: 26.05.2023).
3. Academy B. Що таке віртуальна NFT земля у метавсесвіті? | Binance Academy. *Binance Academy*.
URL: <https://academy.binance.com/uk/articles/what-is-nft-virtual-land-in-the-metaverse#header-3> (дата звернення: 23.05.2023).
4. Academy B. Що таке метавсесвіт? | binance academy. *Binance Academy*.
URL: <https://academy.binance.com/uk/articles/what-is-the-metaverse#header-2> (дата звернення: 23.05.2023).
5. Beeple (b. 1981). *Christies.com*.
URL: <https://onlineonly.christies.com/s/beeple-first-5000-days/beeple-b-1981-1/112924> (date of access: 10.05.2023).
6. Buy NFT "Lexicon" to help Ukraine | M17 Contemporary Art Center. *Main / M17 Contemporary Art Center*. URL: <https://m17.kiev.ua/exhibition/nft-lexicon/> (date of access: 25.05.2023).
7. Cryptoart: digital art and NFTs | Connections by Finsa. *Connections By Finsa*.
URL: <https://www.connectionsbyfinsa.com/what-is-cryptoart/?lang=en> (date of access: 28.09.2022).
8. CryptoPunks VS Bored Ape Yacht Club: The Final Clap? - NonFungible.com. *NonFungible.com*.

- URL: <https://nonfungible.com/news/analysis/cryptopunks-vs-bored-ape-yacht-club-the-final-clap> (date of access: 24.05.2023).
9. CryptoPunks. *Larva Labs*. URL: <https://www.larvalabs.com/cryptopunks> (date of access: 24.05.2023).
10. Damien Hirst | Way to Understand (from ‘The Currency’) (2016-2021) | Artsy. *Artsy – Discover, Buy, and Sell Fine Art*.
URL: <https://www.artsy.net/artwork/damien-hirst-way-to-understand-from-the-currency> (date of access: 24.05.2023).
11. Digital art & nfts art auction department. *Christie’s | Fine Art, Luxury & Antiques | Auctions & Private Sales*.
URL: <https://www.christies.com/en/events/digital-art-and-nfts/overview> (date of access: 23.05.2023).
12. Digital art | Tate. Tate. URL: <https://www.tate.org.uk/art/art-terms/d/digital-art> (date of access: 26.07.2022).
13. Harris G. Uffizi gallery makes only €70,000 from Michelangelo NFT that sold for €240,000. *The Art Newspaper - International art news and events*.
URL: <https://www.theartnewspaper.com/2022/06/13/uffizi-gallery-makes-only-euro70000-from-michelangelo-nft-that-sold-for-euro240000> (date of access: 21.05.2023).
14. Johnny Depp: updates for his NFT collection - The Cryptonomist. *The Cryptonomist*. URL: <https://en.cryptonomist.ch/2022/09/27/johnny-depp-nft-collection/> (date of access: 23.05.2023).
15. Meta History Gallery. *NFT Museum of the War of russia against Ukraine*.
URL: <https://metahistory.gallery/about-us> (date of access: 25.05.2023).
16. More than JPEGs: How Bored Ape Yacht Club Built an NFT Empire. *Nansen / On-chain Insights for Crypto Investors and Teams*.
URL: <https://www.nansen.ai/research/more-than-jpegs-how-bored-ape-yacht-club-built-an-nft-empire> (date of access: 24.05.2023).

17. NFT колекція від DAO CHARITY. *DAO charity*.
URL: <https://daocharity.io/nft> (дата звернення: 25.05.2023).
18. NFTs. *Never Fear Truth*. URL: <https://neverfeartruth.com/pages/nfts> (date of access: 23.05.2023).
19. NFT-мистецтво під час війни в Україні: 4 найцікавіші проєкти. *Суспільне Культура*. URL: <https://suspilne.media/424095-nft-mistectvo-pid-cas-vijni-v-ukraini-4-najcikavisi-proekti/> (дата звернення: 25.05.2023).
20. Smees S. Will NFTs transform the art world? Are they even art?. *Washington Post*. URL: <https://www.washingtonpost.com/arts-entertainment/2021/12/18/nft-art-faq/> (date of access: 19.05.2023).
21. Sotheby's opens a virtual gallery in Decentraland. *Welcome to Decentraland*. URL: <https://decentraland.org/blog/announcements/sotheby-s-opens-a-virtual-gallery-in-decentraland> (date of access: 24.05.2023).
22. *V-Art*. URL: <https://v-art.digital/about/> (дата звернення: 25.05.2023).
23. В Kitsoft запускають NFT-колекцію про українську міфологію. *Telegraf – журнал дизайнерів*. URL: <https://telegraf.design/news/v-kitsoft-zapuskayut-nft-kolektsiyu-pro-ukrayinsku-mifologiyu/> (дата звернення: 26.05.2023).
24. Попович Н. Роботи з колекції NAMU можна буде придбати в NFT. *Your Art*. URL: <https://supportyourart.com/news/roboty-z-kolekcziyi-namu-mozhna-bude-prydbaty-v-nft/> (дата звернення: 25.05.2023).
25. Українські digital-спеціалісти запускають NFT-колекцію #ActLikeZelensky, що закликає допомогти Україні конкретними діями. *Mind.ua*. URL: <https://mind.ua/news/20238163-ukrayinski-digital-specialisti-zapuskayut-nft-kolekciyu-actlikezelensky-shcho-zaklikae-dopomogti-ukrayi> (дата звернення: 26.05.2023).
26. Цифровий простір ЦСМ М17 | M17 Contemporary Art Center. *Main / M17 Contemporary Art Center*. URL: <https://m17.kiev.ua/calendar/tsyfrovyyj-prostir-tssm-m17/> (дата звернення: 25.05.2023).

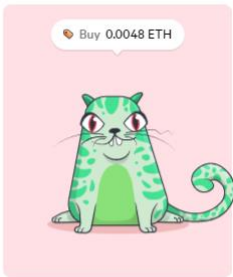
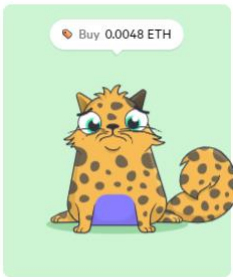
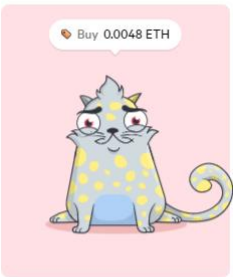
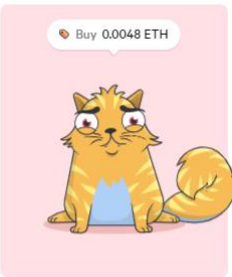
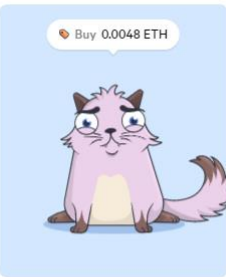
ДОДАТКИ

Додаток 1. CryptoKitties

Скріншот з сайту продажів зображень проєкту CryptoKitties, де можна детальніше розглянути картинки котів, що представлені для продажу і мають різну цінову, поколіннєву, фрагментарну та інші градації. URL: <https://www.cryptokitties.co/search?include=sale>. Дата створення: 21.05.2023.

Sale Sire Other Virgin Total: 164 823

sort by: price order by: low to high

 Buy 0.0048 ETH	 Buy 0.0048 ETH	 Buy 0.0048 ETH	 Buy 0.0048 ETH	 Buy 0.0048 ETH
# 476877 Gen 7 Sluggish (4d)	# 514605 Gen 6 Sluggish (4d)	# 523242 Gen 12 Plodding (8h)	# 525878 Gen 5 Slow (24h)	# 526763 Gen 8 Slow (16h)

Додаток 2. NFT публікація з Twitter

Перший запис засновника Twitter Джека Дорсі у своїй соціальній мережі (Рис. 1), який перетворили у NFT-об'єкт, що був проданий крипто-підприємцю Сіна Еставі за більше ніж 2 мільйони доларів. 7 квітня 2022 року він знову виставив цей NFT на продаж за 48 мільйонів доларів (Рис. 2).

URL: <https://www.coindesk.com/business/2022/04/13/jack-dorseys-first-tweet-nft-went-on-sale-for-48m-it-ended-with-a-top-bid-of-just-280/>

Рис 1.

URL: <https://twitter.com/sinaEstavi/status/1511832413973983239/photo/1>

Рис. 2

Додаток 3. Cool Cats.

Cool Cats – це колекція з 9 999 NFT-зображень на блокчейні Ethereum, що випадково генеруються і є стилістично підібраними (Рис. 1). Проєкт був заснований в липні 2021 року, що був натхненний Blue Cat, персонажем, створеним клоном у 2013 році. Колекція складається з великої кількості котиків, що мають певну градацію цінності, залежно від різновидів елементів зображення, адже існує більше ніж 300 000 різновидів вбрання, рис обличчя та кольорів фону, включаючи унікальний одяг, капелюхи, вирази обличчя та рідкісні яруси.

Власники Cool Cat можуть брати участь в ексклюзивних заходах, таких як вимоги NFT, розіграші, розіграші спільноти та багато іншого. Купівля NFT-котів відбувається на маркетплейсі OpenSea, а стартові ціни варіюються від 0,84 ETH до 1000 ETH, тому під час продажу вони зростають вище (Рис. 2.1. та рис. 2.2).

Скріншот з сайту. URL: <https://coolcatsnft.com/collection/cat>. Дата звернення: 25.05.2023.

Рис. 1

Скріншот з сайту. URL: <https://opensea.io/collection/cool-cats-nft>. Дата звернення:
25.05.2023

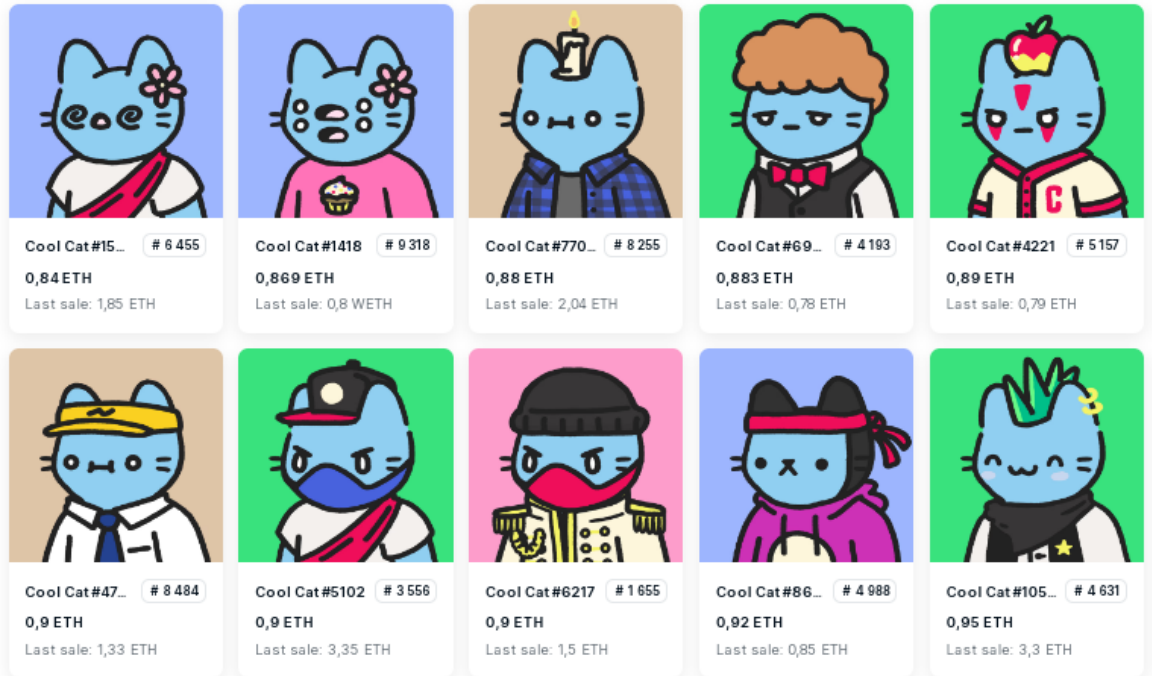

Рис. 2.1

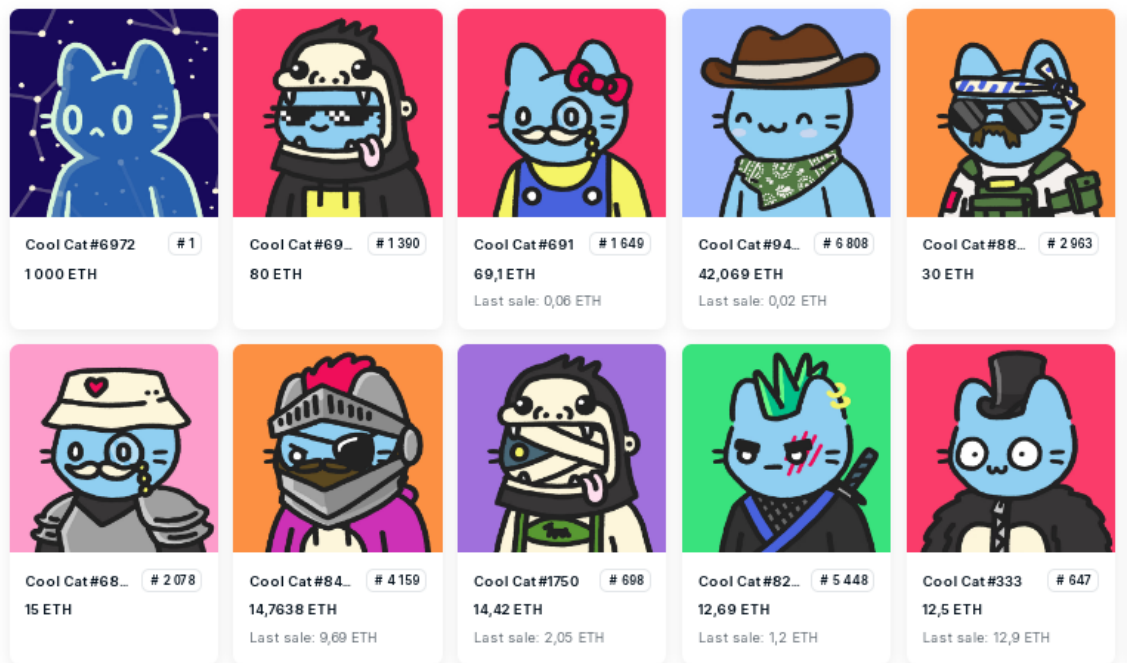
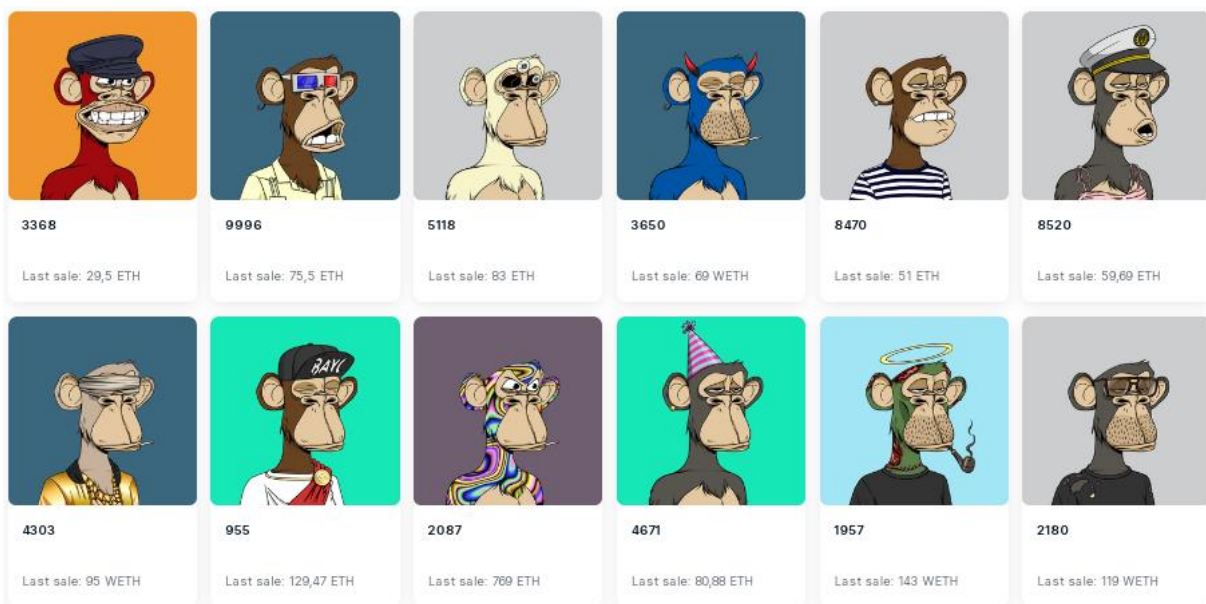

Рис. 2.2

Додаток 4. Bored Ape Yacht Club.

Скріншот з сайту маркетплейсу OpenSea. URL:

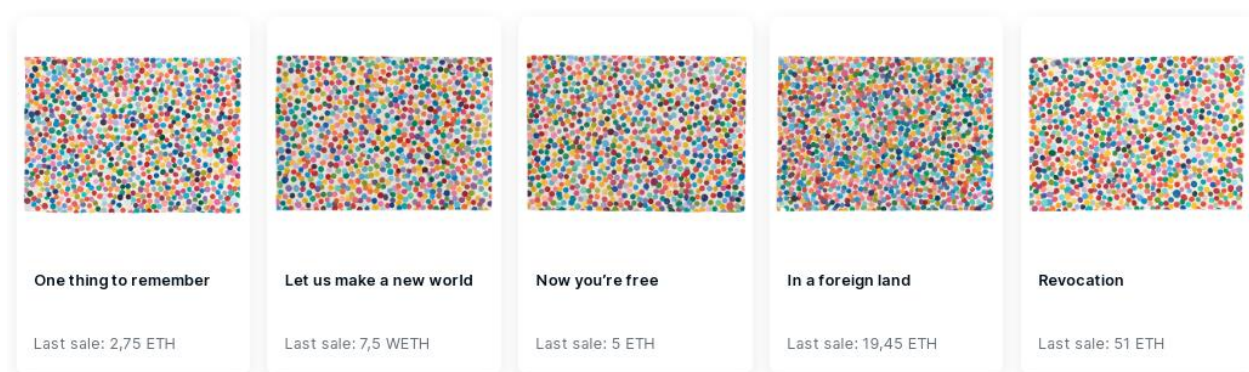
[https://opensea.io/collection/boredapeyachtclub?search\[sortAscending\]=false&search\[sortBy\]=VIEWER_COUNT](https://opensea.io/collection/boredapeyachtclub?search[sortAscending]=false&search[sortBy]=VIEWER_COUNT) . Дата звернення: 22.05.2023

Додаток 5. Damien Steven Hirst «The Currency».

Найпопулярніші роботи з колекції «The Currency», що представлені на маркетплейсі OpenSea. URL:

[https://opensea.io/collection/thecurrency?search\[sortAscending\]=false&search\[sortBy\]=VIEWER_COUNT](https://opensea.io/collection/thecurrency?search[sortAscending]=false&search[sortBy]=VIEWER_COUNT). Дата звернення: 22.05.2023.

Додаток 6. CryptoPunks

Топ найбільших продажів зображень проекту CryptoPunks.

URL: <https://cryptopunks.app/>. Дата звернення: 20.05.2023.

Largest Sales

[See all top sales](#)

Рис. 1

Типи панків за різними атрибутами, починаючи з найпопулярніших, а саме – інопланетяни, мавпи, зомбі і т.д. URL:

<https://cryptopunks.app/cryptopunks/attributes> . Дата звернення: 20.05.2023.

Punk Types					
Attribute	#	Avail	Avg Sale [€]	Cheapest [€]	More Examples
Alien	9	2	0	 5.97K€	
Ape	24	2	0	 2.5K€	
Zombie	88	5	0	 750€	
Female	3840	359	50.16€	 52.99€	
Male	6039	690	58.47€	 52.95€	

Рис. 2

Додаток 7. V-Art та M17 3D виставка «Нульовий рік. Ідея світла»

3D модель галереї M17 з візуалізацією виставки Віктора Сидоренка «Нульовий рік», створена стартапом. URL: <https://v-art-82948.web.app/galleries/m17/index.html> . Дата доступу: 31.07.2023.

Рис.1.1

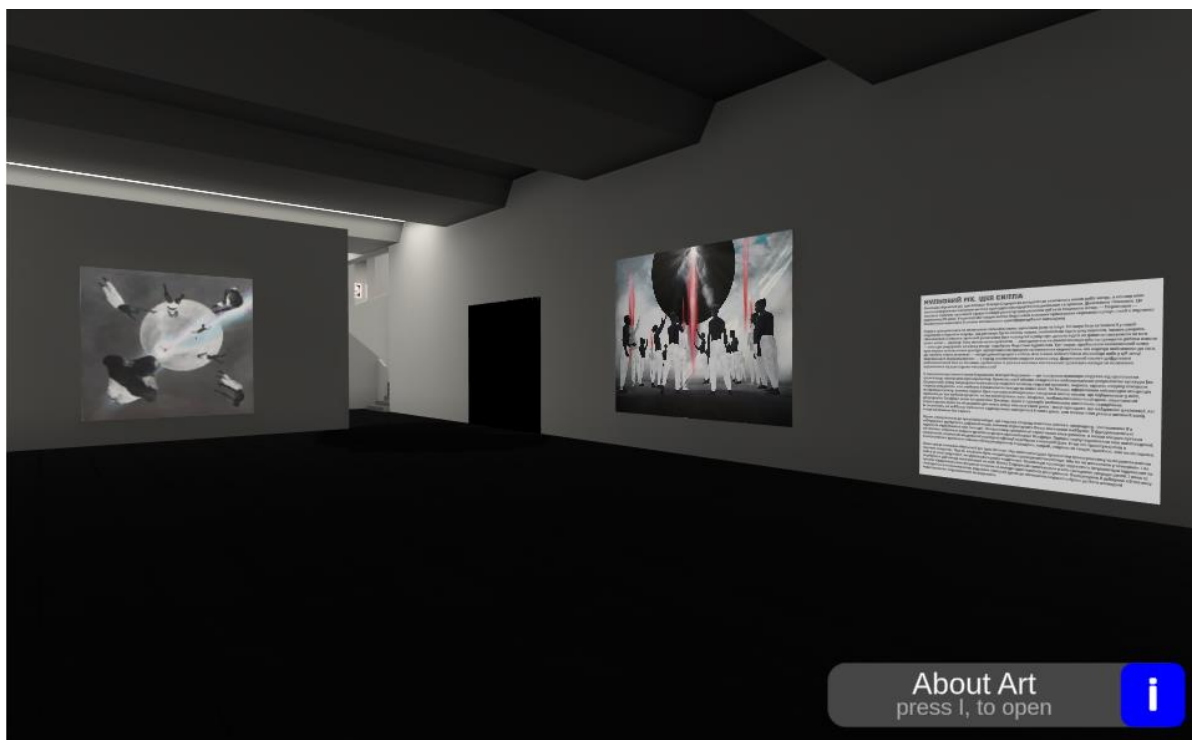

Рис. 1.2

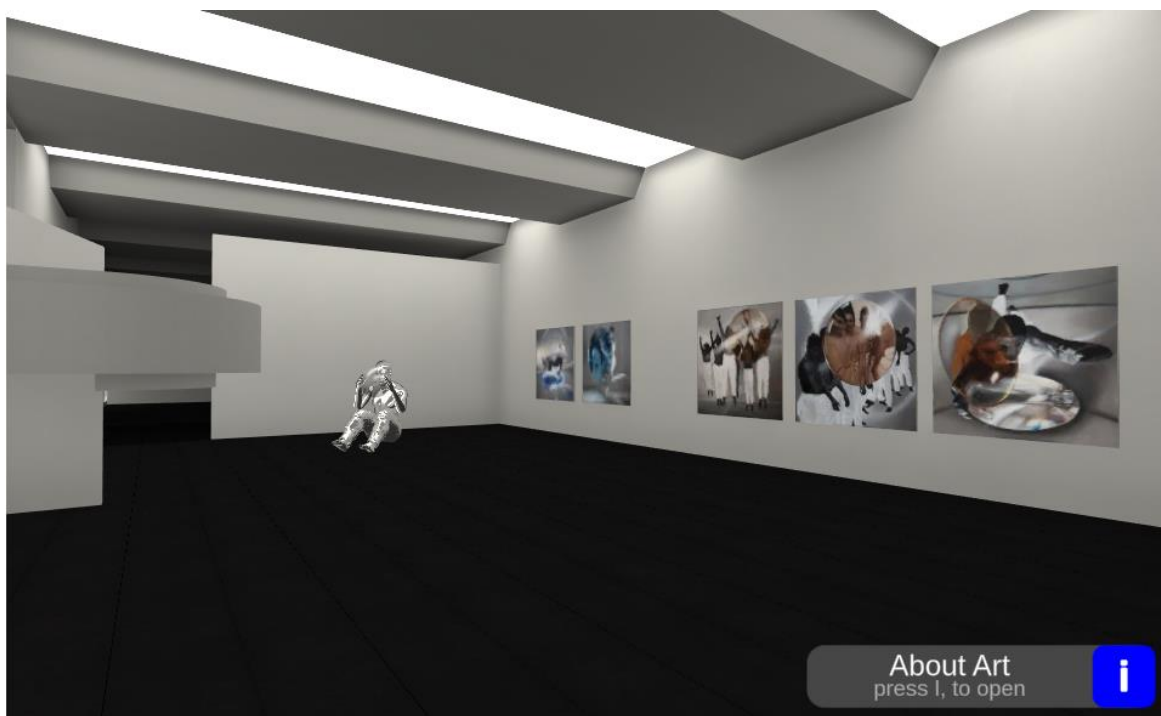

Рис. 2.1

Рис. 2.2

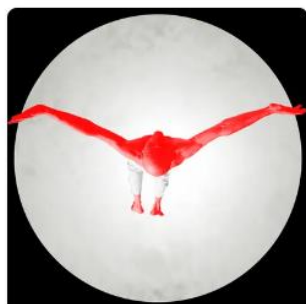
Додаток 8. NFT серія «Lexicon» Віктора Сидоренка.

Частина NFT серії робіт митця Віктора Сидоренка розміщена на сайті

маркетплейсу Binance NFT. URL: [https://www.binance.com/uk-](https://www.binance.com/uk-UA/nft/shopWindow/396823098?currency=BUSD&orderBy=list_time&orderType=-1&isBack=1&uid=396823098&order=list_time%40-1)

[UA/nft/shopWindow/396823098?currency=BUSD&orderBy=list_time&orderType=-](https://www.binance.com/uk-UA/nft/shopWindow/396823098?currency=BUSD&orderBy=list_time&orderType=-1&isBack=1&uid=396823098&order=list_time%40-1)

[1&isBack=1&uid=396823098&order=list_time%40-1](https://www.binance.com/uk-UA/nft/shopWindow/396823098?currency=BUSD&orderBy=list_time&orderType=-1&isBack=1&uid=396823098&order=list_time%40-1) . Дата звернення: 20.05.2023.

LEXICON by Victor Sydorenko
BR C Lexicon. V.Sydorenko. 7 out o...

LEXICON by Victor Sydorenko
BB D Lexicon. V.Sydorenko. 7 out o...

LEXICON by Victor Sydorenko
BB E Lexicon. V.Sydorenko. 7 out o...

LEXICON by Victor Sydorenko
BB F Lexicon. V.Sydorenko. 7 out o...

Додаток 9. META HISTORY: Museum of War

Анонс нової колекції проєкту Музею війни Meta History як приклад частини їх діяльності, що вони висвітлюють також у своїх соцмережах. Пост із соціальної мережі Інстаграм. URL: <https://www.instagram.com/p/CsyzeqDt7NL/> . Дата звернення: 30.05.2023.

Рис.1.1

Роботи з колекції "Warline". Скріншот.

Рис. 1.2

Один із прикладів робіт проекту – робота тернопільського митця Павла Цищоріна (інстаграм сторінка: @ ankord_c), що репрезентує новину-твіт американського дослідника з кафедра досліджень міської війни та політичного форуму Медісона Джона Спенсера у форматі 3D відео. Пост в соціальній мережі Інстаграм. URL: <https://www.instagram.com/p/CsIV8frIReN/> . Дата звернення: 23.05.2023.

Рис. 2

Додаток 10. NFT Charity

Постер з анонсом майбутньої колекції NFT Charity від децентралізованої автономної організації DAO CHARITY. URL: <https://daocharity.io/nft> . Дата звернення: 20.05.2023.

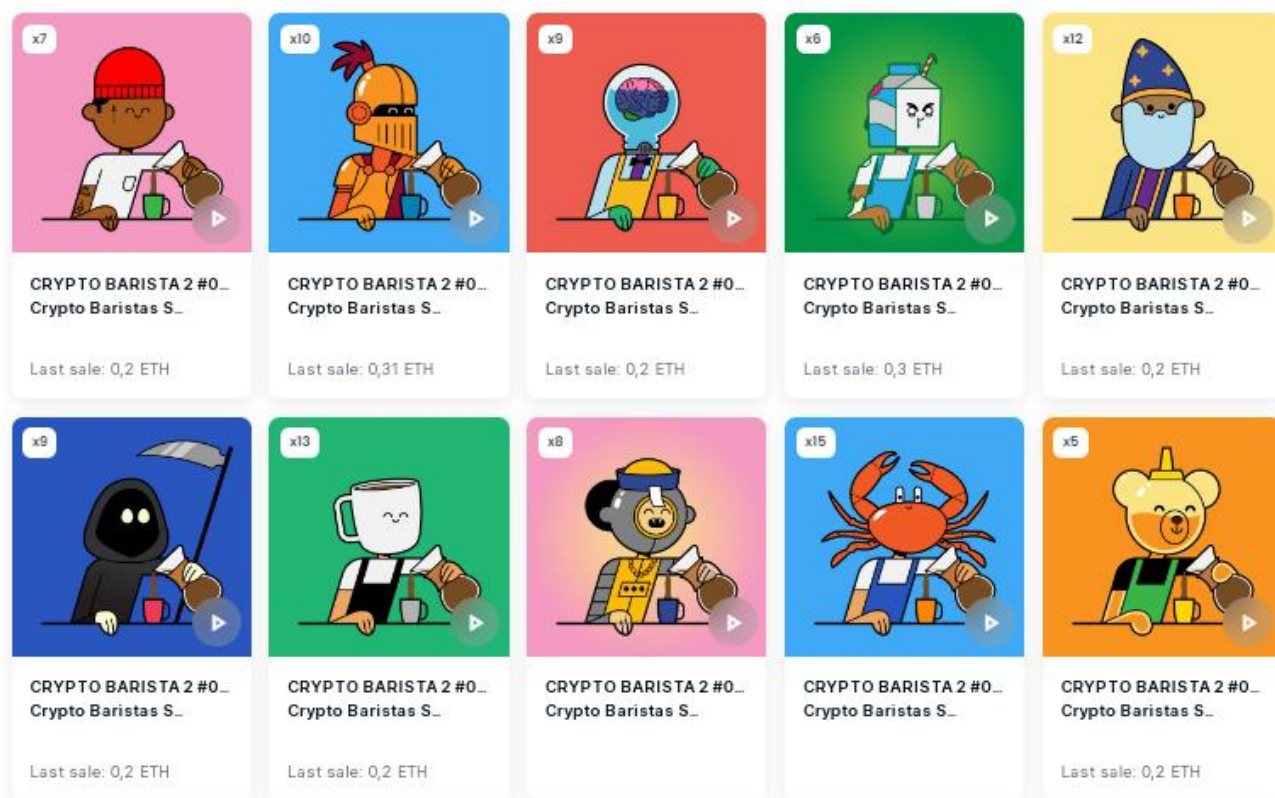

Додаток 11. CryptoBaristas

Частина NFT-робіт проекту, що присутні на сайті маркетплейсу OpenSea. URL:

[https://opensea.io/CryptoBaristas?search\[sortAscending\]=false&search\[sortBy\]=BEST_BID](https://opensea.io/CryptoBaristas?search[sortAscending]=false&search[sortBy]=BEST_BID)

. Дата звернення: 20.05.2023.

Додаток 12. UACat Division

Скріншот прикладів PFP зображень NFT-колекції UACat Division з їх

офіційного сайту. URL: <https://uacatsdivision.com/> . Дата звернення: 20.05.2023.

Додаток 13. #ActLikeZelensky

Зображення із зображеннями персонажів проєкту #ActLikeZelensky. URL: <https://mind.ua/news/20238163-ukrayinski-digital-specialisti-zapuskayut-nft-kolekciyu-actlikezelensky-shcho-zaklikae-dopomogti-ukrayi> . Дата звернення: 18.05.2023.

Додаток 14. Wired Motnka

Представлені об'єкти NFT-колекція проекту Wired Motnka на сайті маркетплейсу OpenSea. URL: <https://opensea.io/collection/chthonicw>. Дата звернення: 18.05.2023.

MOTNKA#000002

MOTNKA#000003

MOTNKA-PILL

MOTNKA#000001